

Міністерство освіти та науки України
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

Циклова комісія дисциплін
видавничої справи та редагування

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**Мовностилістичне оформлення сучасних літературно-художніх
перекладних дитячих видань**

Виконала:
студентка групи В-41
відділення комп'ютерних та
видавничих технологій
Гнатюк Лілія Володимирівна

Науковий керівник:
Бездіжа Алла Анатоліївна

Оцінка _____

Гнатюк Л. В. Мовностилістичне оформлення сучасних літературно-художніх перекладних дитячих видань. Рукопис.

Дипломна робота на здобуття класифікації молодшого спеціаліста зі спеціальності «Журналістика». Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола. Тернопіль, 2020. 76 с.

Наукове дослідження присвячено вивченню особливостей мовностилістичного оформлення сучасних літературно-художніх перекладних дитячих видань. На основі широкого фактичного матеріалу простежено історію формування і розвитку дитячої літератури. Здійснено типологічний поділ видань для дітей. Визначено місце сучасних перекладних літературно-художніх книг у контексті дитячої літератури. Описано роботу редактора над перекладними літературно-художніми виданнями. Окреслено специфіку мовностилістичного оформлення творів дитячої літератури. З'ясовано особливості мовностилістичного оформлення перекладних дитячих видань. Ґрунтовно проаналізовано особливості роботи редактора над мовою і стилем сучасних літературно-художніх перекладних дитячих книг на прикладі видань «Веселі Роджерси та Примарний галеон» Дж. Даддл, «Любі казочки для найменшеньких» Л. Бардуль, «Джуді Муді йде до коледжу» М. МакДоналд. На основі проведеного дослідження сформульовано рекомендації щодо вдосконалення мовностилістичного оформлення дитячих видань.

Ключові слова: мовностилістичне оформлення, перекладне видання, література для дітей, літературно-художнє видання.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І. СУЧАСНІ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІ ПЕРЕКЛАДНІ ВИДАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ.....	7
1.1. Історія формування і розвитку дитячої літератури.....	7
1.2. Типологія видань для дітей.....	12
1.3. Літературно-художні видання як різновид дитячої літератури.....	17
1.4. Сучасні перекладні літературно-художні видання в контексті літератури для дітей.....	20
РОЗДІЛ ІІ. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ РЕДАКТОРА НАД МОВОЮ І СТИЛЕМ ДИТЯЧОГО ПЕРЕКЛАДНОГО ВИДАННЯ.....	25
2.1. Загальні норми редагування літературно-художніх видань.....	25
2.2. Специфіка роботи редактора над перекладними літературно-художніми виданнями.....	29
2.3. Особливості мовностилістичного оформлення творів дитячої літератури.....	33
2.4. Особливості мовностилістичного оформлення перекладних дитячих видань.....	39
РОЗДІЛ ІІІ. МОВНОСТИЛІСТИЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО- ХУДОЖНІХ ПЕРЕКЛАДНИХ ДИТЯЧИХ КНИГ.....	43
3.1. Дослідження мовностилістичного оформлення дитячих видань «Веселі Роджерси та Примарний галеон» Дж. Даддл.....	43
3.2. Аналіз мовностилістичного оформлення видання «Любі казочки для найменшеньких» Л. Бардуль.....	46
3.3. Мовностилістичний аналіз літературно-художньої перекладної дитячої книги «Джуді Муді йде до коледжу» М. МакДоналд.....	52
3.4. Рекомендації щодо вдосконалення мовностилістичного оформлення дитячих видань.....	55
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Дитяча література — специфічний вид видань, який відрізняється від усіх інших типів і жанрів літератури. Відомі письменники та видавці стверджують, що написати книгу для дітей є найбільш складною формою літературної творчості, адже діти не сприймають фальшивих героїв і мають особливий світогляд.

Сьогодні діти найбільше потребують ознайомлення з якісним виданням. Адже доросла людина може поставити під сумнів прочитане в книзі, періодичному виданні, а діти здебільшого сприймають на правду все сказане у творі. Літературно-художні книги впливають на формування світогляду юного читача. Тому від мовної культури окремого видання для дитячої аудиторії, залежить становлення дитини в майбутньому як особистості зокрема і суспільства загалом.

Мовностилістичне оформлення є надзвичайно важливим, адже саме з перших книг діти починають розумово розвиватися. Опрацювання редактором мови і стилю тексту у дитячій літературі передбачає, в першу чергу, роботу над грамотністю та відповідністю твору віковій групі читачів. Це є одна із найосновніших складових редакційно-видавничого процесу над дитячою книгою. Усі учасники цього процесу (видавець, головний редактор, відповідальний редактор, літературний редактор, коректор) беруть на себе велику відповідальність, адже створюють видавничий продукт для особливої читацької категорії, а тому повинні дотримуватися всіх вимог, регламентованих як чинними видавничими стандартами, так і гігієнічно-санітарними нормами, психологічно-віковими особливостями, читацькими запитами дитячої аудиторії тощо.

Актуальність роботи визначається тим, що сьогодні випуск літератури для дітей належить до пріоритетних напрямків роботи видавництва. У опрацюванні редакторам видань такого виду, одним із найважливіших чинників є мовностилістичне оформлення тексту книги. Саме робота редактора над мовою і стилем видання для дитячої аудиторії взята за основу дослідження у

запропонованій роботі, а на матеріалі видань «Веселі Роджерси та Примарний галеон» Дж. Даддл, «Любі казочки для найменшеньких» Л. Бардуль, «Джуді Муді йде до коледжу» М. МакДоналд проведено вперше, що становить **новизну дослідження**.

Мета роботи — дослідити особливості мовностилістичного оформлення сучасних літературно-художніх перекладних дитячих видань.

Для реалізації мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- висвітлити історію формування і розвитку дитячої літератури;
- здійснити типологічний поділ видань для дітей;
- визначити місце сучасних перекладних літературно-художніх книг у контексті дитячої літератури;
- схарактеризувати загальні норми редагування літературно-художніх видань;
- описати роботу редактора над перекладними літературно-художніми виданнями;
- окреслити специфіку мовностилістичного оформлення творів дитячої літератури;
- з'ясувати особливості мовностилістичного оформлення перекладних дитячих видань;
- здійснити мовностилістичний аналіз видання «Веселі Роджерси та Примарний галеон» Дж. Даддл;
- дослідити мовностилістичного оформлення дитячих книг «Любі казочки для найменшеньких» Л. Бардуль;
- проаналізувати роботу редактора над мовностилістичним оформленням дитячого видання «Джуді Муді йде до коледжу» М. МакДоналд;
- виокремити рекомендації щодо вдосконалення мовностилістичного оформлення дитячих видань.

Об'єкт дослідження: сучасні літературно-художні перекладні дитячі видання «Веселі Роджерси та Примарний галеон» Дж. Даддл, «Любі казочки для найменшеньких» Л. Бардуль, «Джуді Муді йде до коледжу» М. МакДоналд.

Предметом дослідження є мовностилістичне оформлення сучасних літературно-художніх перекладних видань для дітей.

Стан дослідження теми. Тему дитячої літератури розглядали у своїх працях вчені О. Вернигора, М. Грисюк, Н. Дзюбишина-Мельник, М. Єфімова, В. Кизилова, О. Литвиненко, Н. Миколаєнко, Е. Огар, та ін. У їхніх працях робляться спроби охарактеризувати дитячі видання, подати їх типологію.

Мовностилістичне оформлення видань досліджували у своїх теоретичних розробках такі науковці, як В. Дубічинський, Л. Завгородня, Л. Мацько, О. Мацько, І. Сидоренко, К. Серажим, Н. Шкурятяна та І. Ющук.

Методологічна база дослідження. У роботі використані методи узагальнення, аналізу та класифікації. Метод узагальнення використаний при вивченні теоретичних розробок дослідників і створенні загального висновку. Метод аналізу застосований при дослідженні роботи редактора над мовностилістичним оформленням сучасних літературно-художніх перекладних дитячих видань. Класифікаційний метод використаний при поділі за ознаками дитячої літератури.

Матеріалом дослідження стали сучасні літературно-художні перекладні дитячі книги.

Теоретичне значення полягає у поглибленні теоретичних знань про дитячі видання, типологічний поділ книг для дітей, літературно-художні видання у аспекті дитячої літератури, особливості роботи редактора над дитячими книгами.

У практичному аспекті робота може бути використана студентами та науковцями у навчальних чи наукових цілях, а також фахівцями видавничо-поліграфічної сфери при випуску видавничої продукції цього виду, філологам при аналізі мови дитячих видань.

Структура. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (77 позицій) та додатків. Загальний обсяг роботи — 76 сторінок. Обсяг основного тексту становить 67 сторінок.

РОЗДІЛ І. СУЧАСНІ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІ ПЕРЕКЛАДНІ ВИДАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

1.1. Історія формування і розвитку дитячої літератури

Дитяча література в Україні формувалася поступово, витoki її необхідно шукати у народній творчості. Казки, оповідання, притчі, байки поширювалися через усний переказ, пізніше їх стали заносити у рукописні збірки.

Першою друкованою книжкою для дітей вважають «Буквар» Івана Федорова, що вийшов друком 1574 року у Львові [27, с. 13]. Хрестоматійна частина містить зразки тогочасної художньої, а також пізнавальної літератури для дітей. Деякі його сторінки оздоблені характерними для видань Івана Федорова заставками у вигляді орнаментів із сплетеного листя, бутонів, квітів і шишок.

Друге видання «Букваря» І. Федорова опубліковане в Острозі у 1578 р. Книга оздоблена яскравіше: окрім заставок і кінцівок з'явилися заголовки, виконані в'яззю, а також буквиці (перші літери абзацу), висотою одного або декількох рядків, оздоблені орнаментом. Буквар повторює побудову попереднього видання, але крім слов'янських текстів містить і грецькі.

17 березня 1694 року вийшов друкарський «Буквар» Каріона Істоміна, гравірований художником Леонтієм Буніним. На кожній сторінці перші рядки показували дитині літеру, каліграфічно виконану в різних варіантах [27, с. 13].

Так у XVII столітті в дитячій книзі виник характерний взаємозв'язок ілюстрації та тексту, слова й зображення. Цей етап є базовим для розвитку дитячої книги.

У наступному XVIII столітті жанрово-видова палітра дитячої літератури помітно збагачується: поряд з абетками, граматиками, букварями з'являються твори, написані в жанрі повчань, настанов, бесід дорослих з дітьми. У навчальних книжках збільшується кількість текстів для читання. В

цей період формується пізнавальна книга – енциклопедія для дітей віком від 5 до 8 років.

В кінці XVIII ст. поряд із навчальними книжками з'являється художня література. Першою художньою дитячою книжкою в новій українській літературі вважають «Читанку для малих дітей дошкільного і домашнього употреблення сочиненною» М. Шашкевича, видану в 1850 році «Галицько-руською Матрицею». Читанка вважається першою дитячою книгою в українській літературі, яка мовою, змістом, оформленням, способом подачі матеріалу започаткувала новий тип як навчальної, так і пізнавальної книги і вплинула на подальше книговидання для дітей.

Поряд з книжками з'являється і дитяча преса. Журнал «Домова шкілька» (1854–1856 рр.) став першоосновою дитячої періодичної преси України [54, с. 117]. Проте, у період 1816–1870-ті рр. дитяче книгодрукування носило випадковий характер. Типологічно дитяча книга не була чітко окреслена. Часто одне і те саме видання можна було віднести як до навчальної, так і до пізнавальної книги або до популярного видання «для всіх».

Ситуація починає змінюватися після заснування 1881 року Руського Педагогічного Товариства «Рідна школа» [54, с. 117]. Це товариство оприлюднило першу в історії України програму розбудови національної освіти, почало масово видавати дитячу книгу, різну за типами, видами, жанрами, тематикою, як оригінальну, так і перекладну.

Загалом, впродовж 60–90-х років XIX сторіччя можна нарахувати 11 українських книжкових видавництв, з них 9 — у Львові. З кінця століття до Першої світової війни ця цифра потроїлась [16]. У самому Львові вже було 24 видавництва. Але тільки видавництва «Рідна школа», «Бібліотека» Юліана Насальського, «Галицька накладня» Якова Оренштайна (випустила кольорову серію дитячих книг для найменших — «Образкові книжки») спеціалізувалися на виданні дитячих книг.

Наприкінці XIX століття, незважаючи на невеликі тиражі, дешеві видання, відсутність державної підтримки, книговидання для українських

дітей постійно розвивалося. Основна увага зосереджувалась на випуску навчальної літератури. Поступово відбувалося чітке відокремлення навчальної книги від дитячої, осмислення її ролі та завдань. Протягом 1860–1890 рр. зростання національної свідомості відобразилось на змісті дитячих книг. Все частіше друкуються твори історично-патріотичної тематики («Малий Кобзар» 1914 р., Змінився і типологічний спектр видань — особлива увага проявлялась до пізнавальної книги. До традиційного видання — окремого твору додаються вибрані твори, збірник, комплексне видання, серійне, книжка-розмальовка та інші [17].

У XIX — на початку XX століття українська дитяча книжка мала такі особливості, до яких можна віднести її тісний зв'язок із видавництвом навчальної книги та преси. Період після Першої світової війни для дитячої книги України був важким. Проголошена ЗУНР, уряд якої розробив закон «Про організацію державного видавництва шкільних і дитячих книжок».

В контексті політики русифікації книговидання дитячої літератури розглядалось українською державою як важливе завдання у справі навчання та виховання українських дітей. Заслуговує на увагу педагогічно-видавничу діяльність Антона Крушельницького (1878–1935), який був призначений на посаду міністра освіти УНР на західноукраїнських землях. Зокрема, він організував видавниче товариство «Українська книжка» — видання бібліотеки дитячих книг «Нашим найменшим» (1917–1922). У серії містилися такі жанри дитячих творів, як народні казки, байки, створені з метою переказу для дитини. Подані ілюстрації художниці Олени Кульчицької (1877–1967) [27, с. 14].

Видання, які за цей час побачила українська дитина, стали бібліографічною рідкістю. Для тих років характерні невеликі за обсягом книги, друк і папір часто були неякісні. Період після Першої світової війни (1918–1939 рр.) виступає своєрідним часом відродження дитячої літератури.

У ці роки в Галичині з'являються видавництва для дітей — «Світ дитини», «Золота Бібліотека Української Дитини», «Наш Приятель», «На

сліді»; розпочинається видавництво журналів і часописів «Світ Дитини», «Малі друзі», «Приятель Дітей», «Наш Приятель», «Дзвіночок», «Юні Друзі», «Орленя» з творами, у яких поєднуються загальнолюдські й національні цінності із суто релігійним і національно-патріотичним змістом.

Серії дитячих книжок, різних за тематикою та жанрами («Дитячий театр») випускало видавництво Григорія Гануляка «Русалка» у Львові. Із часом збільшується кількість ілюстрованих книжок з яскраво вираженими національними рисами, розроблені на основі використаних народних традицій («Коли ще звірі говорили», «Лис Микита»). Українська дитяча книга від другої половини ХІХ століття до 1939 року формувалася в руслі соціально-політичного, культурно-освітнього поступу українського народу.

Книговидання української літератури в краю у складі Австро-Угорщини та Польщі відбувалося поза межами офіційно-урядових установ в умовах тільки формальної правової бази. Тогочасним видавцям, товариствам, спілкам доводилось формувати і відстоювати свої права на видання книг для дітей рідною мовою, вирішувати питання їхнього змісту та форми, яка була б і соціально-корисною, і здатною витримувати жорстоку конкурентну боротьбу з масовою, якіснішою у поліграфічному плані польською та німецькою книгою.

Важке економічне становище країни зумовило появу журнальної продукції. У центрі видавничої діяльності залишався Львів. З 1923 по 1939 рік у Львові діяв Видавничий концерн «Українська преса» Івана Тиктора, універсальне видавництво. У 1931 році воно розпочало випуск ілюстрованого місячника для дітей «Дзвіночок». Журнал містив матеріали тематики виховної, пізнавальної та розважально-пізнавальної. Публікації у часописі підбирали продумані, у номерах журналів створювали книги цікавими для дітей різної вікової категорії. У Львові також виходив у світ часопис з ілюстраціями для дітей «Малі друзі» (1937–1938 рр.; 1942–1944 рр.) [27, с. 14].

Журнал спрямований на дітей молодшої та старшої вікової категорії, відповідно містив такі рубрики: «Маленькі друзі» та «Юні друзі». Інші журнальні видання України випускалися у радянський період, зокрема розквіт припав на 1920-ті роки.

Не можна оминати увагою і всесоюзне видання «Мурзилка», «Барвінок», «Радянський школяр», «Школяр», «Веселі картинки». Якщо поглянути на історію книговидавання з точки зору конструкції книги, тобто будови і взаємного розміщення її складових елементів, то слід відзначити, що дитяча книга практично зберегла незмінною свою форму. Ключовими елементами залишаються книжковий блок, палітурка і вузли, що їх з'єднують — форзац та корінцевий матеріал. Проте видавництво «Веселка» пропонувало читачам розтиражовані книжки-іграшки. У 1980-ті роки серед багатьох ігор та іграшок, що пропонувалися дітям, значне місце посідали поліграфічні ігри: поряд з малюванням, ліпкою, конструюванням, моделюванням цей вид ігор прищеплює дитині любов до праці, розвиває творчу фантазію, технічне мислення, художній смак.

Протягом 1988–1994 рр. цей вид поліграфічних ігор розширився. Розпочато випуск театрів-саморобок та книжок-театрів («Білосніжка та семеро гномів», «Попелюшка»), саморобок-машин різного призначення, серії рухомих саморобок, принцип дії яких заснований на фізичних явищах і законах. Велика увага приділялася художньому оформленню ігрових видань. Адже на відміну від книжок, де основну роль відіграє слово, а ілюстрації лише доповнюють словесні образи, в поліграфічних іграх вирішальне значення має художнє оформлення, що враховує вікові особливості дитини, її психологічне сприйняття графічного зображення.

В період 1980-х можна помітити тенденцію злиття книги і гри, а також розширення вікової категорії (з'являються книги призначені для дітей від народження до 3 років) [27, с. 15].

Сьогодні на книговидавничому ринку України простежується збільшення кількості видавництв, які займаються випуском дитячої

літератури для дітей різного шкільного віку. Випуском видань для дітей займаються не тільки спеціалізовані видавництва, а й універсальні. Дитяче книговидання характеризується стрімким зростанням найменувань книг, багатим жанровим розмаїттям, створенням видань для дітей оригінальної матеріальної конструкції, вражаючим художнім оформленням.

1.2. Типологія видань для дітей

Термін «дитяча література» виник на основі трьох складових «дитяча література», «література для дітей», «дитяча літературна творчість».

Можна подати такі визначення терміну «дитяча література» [52, с. 21]:

- виникнення на основі усної і писемної мови;
- поєднання художніх і нехудожніх словесних елементів у творі, що спрямовані на дітей різної вікової категорії відповідно до їхнього розвитку;
- різножанрові видання (художні, науково-популярні, освітні), призначені для дітей різної вікової категорії;
- художні, наукові, науково-популярні та інші твори, які написані для дітей;
- твори мають відповідне тематичне спрямування і словниковий багаж який відповідає розвитку читача.

Розглянемо дефініції поняття — «література для дітей»:

- дитяча література — це література, яка призначена виключно для дитячої аудиторії, і так звана «доросла» література, яку можуть читати певні діти;
- різножанрові твори, написані дорослим автором для дітей різних вікових категорій;
- видання, що написані для дорослого читача, але зрозумілі маленькому читачеві, адже присвячені дитинству, проблемам.

Третій вид — видання, які написані самими дітьми для дітей. Цей різновид дитячої творчості відділяється дослідниками від терміну «література», адже література не має характеру саморефлексії. Дітям не цікаві наукові теорії, їм не потрібна критика. Саме тому дитячу творчість також не потрібно ототожнювати зі «словесністю» [52, с. 21].

Згідно зі стандартом ДСТУ 3017–2015 «Видання. Основні види. Терміни та визначення», за матеріальною конструкцією дитячі видання можна поділити на:

- книжкові;
- аркушеві;
- комплектні видання;
- книжки-іграшки [24, с. 6].

Види видань за обсягом поділяють на:

- книги (понад 48 сторінок);
- брошури (до 48 сторінок);
- листівки [24, с. 18].

За ознакою складу основного тексту розрізняють:

- моновидання;
- збірник [24, с. 6].

За періодичністю виходу видання поділяють на:

- неперіодичні;
- періодичні [24, с. 5].

Специфіка дитячої літератури зумовлюється віковими особливостями читачів, адресується дітям певних вікових груп. Педагогіка розрізняє чотири основні вікові етапи в розвитку дітей:

- 1) дошкільний вік (від 3 до 6–7 років);
- 2) молодший шкільний (від 6–7 до 11 років);
- 3) середній шкільний (з 11–12 до 14–15 років);
- 4) старший шкільний (від 15 до 18 років) [33, с. 17].

За стандартом ДСТУ 29–62002 «Видання для дітей. Поліграфічне виконання» дитячі видання поділяють на такі чотири групи:

- 1) видання для дітей віком до 5 років включно;
- 2) видання для дітей віком від 6 до 10 років включно;
- 3) видання для дітей віком від 11 до 14 років включно;
- 4) видання для підлітків від 15 до 18 років включно [23, с. 11].

Сьогодні дитяча література сформувалась у самостійний комплекс за ознакою читацької адреси, до того ж категорія адреси аудиторії пов'язана з категорією цільового призначення творів літератури.

Дитяча література поділяється на види з урахуванням читацької адресності, як і доросла література. А також включає всі види літератури, крім наукової. Так, виділяють пізнавальну, художню, навчальну літературу. На сьогодні найбільший пласт літератури для дітей в Україні займає художня література.

Частка видань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку є значно меншою, ніж для середнього шкільного віку. До оригінальної художньої літератури для дошкільнят та учнів молодших класів належать народні казки, загадки, вірші, оповідання, приказки та прислів'я; невеликі за обсягом книги та книжки-іграшки, що розвивають у дітей навички читання, лічби, навчають основ геометрії тощо [42, с. 9].

Художня література для дітей середнього та старшого шкільного віку представлена такими жанрами, як повість, оповідання, роман. Популярними серед дітей такої вікової категорії є серії видань. Зокрема, у «Видавництві Старого Лева» вийшли друком сучасні перекладні романи англійського блогера Зої Загт «Дівчина онлайн» та «Дівчина онлайн у турне» для дітей старшого шкільного віку, романи «У світлі світляків» та «У світлі світляків. Пошуки відправника» української авторки Ольги Войтенко для дітей середнього шкільного віку [15].

Чільне місце посідають дитячі освітні видання. Н. Миколаєнко виокремлює такі позитивні тенденції розвитку видавничої справи в цілому і

дитячих освітніх видань. Дослідниця відзначає, що за останні десять років незалежності України спостерігається активне тиражування навчальних і дитячих видань по всій Україні регіональними видавництвами; боротьба за право видавати україномовні підручники, енциклопедії, довідники, словники тощо; традиційне проведення книжкових заходів: ярмарки, фестивалі, форуми, виставки, презентації; гідне представлення української книги на міжнародному ринку; виникнення різноманітних конкурсів видавничої продукції, спрямованих на формування свідомого громадянина; пожвавлена діяльність бібліотек щодо придбання книжок саме українських видавництв [45, с. 217].

Пізнавальна література представлена науково-популярними, науково-художніми, довідковими, виробничими (діловими) та ужитково-розвивальними виданнями.

Цільове призначення пізнавальної літератури полягає в тому, щоб у доступній для читачів певного віку формі розкрити знання про світ. Оскільки наукові поняття є основою оповідання, одним із завдань таких творів є визначити й пояснити ці поняття, надавши можливість дітям оперувати ними у своїй практиці.

Науково-художня й науково-популярна література робить досягнення науки доступними читачеві відповідного віку. Однак у творах науково-художньої літератури використовуються інші методи викладу. Якщо в науково-популярному творі подані логічні поняття, які автор пояснює через докази, включаючи для переконання відомі приклади, факти, порівнюючи незнайоме із знайомим, то в науково-художньому творі застосовується цікавий сюжет; тут використовується своєрідна композиція, яскраві оповіді, художній образ, присутні герої [32, с. 236].

Широко представлені науково-популярна та науково-художня література у «Видавництві Старого Лева». Прикладом може слугувати науково-популярне видання для дітей молодшого шкільного віку «Я і Конституція», автори — Лариса Денисенко, Олександр Ільков, Андрій

Стельмашук, Альона Шуліма, ілюстрації — Женья Олійник. Яскравим прикладом науково-художнього видання для дітей середнього шкільного віку є книга «З Ейнштейном у рюкзаку», що вийшла у світ у «Видавництві Старого Лева», автор — Андрій Бачинський, ілюстрації — Маргарита Вінклер [15].

Затребуваною для дитячої аудиторії є довідкова література, яка являє собою відібрані у відповідному аспекті відомості з різних галузей культури, науки й техніки з метою доповнення й поглиблення шкільних програм; одна з її завдань — формування системи знань людини, їх структурування. Ця література вчить власне процесу пізнання — методиці оволодіння знаннями й навичками, особливостям їх використання, розширює кругозір читача, формує зміст інформаційної культури особистості [32, с. 237].

Довідкова література для дитячої аудиторії є досить специфічною як з точки зору підготовки до друку такої книги, так і з конкретного видавничого асортименту сучасних видавничих структур. Так, у видавництві «#книголав» видають серію міні-довідників «Маленькі дослідники» («Світ тварин», «Космічний світ», «Підводний світ», «Динозаври», «Транспорт», «Моє дивовижне тіло»), автор — Рут Мартін, ілюстрації — Алан Сендерс. Книги серії відкривають малюкові нові незвичайні відомості. У них — цікаві факти про звірів, динозаврів, особливості органів людського організму [77].

Ділова література (виробнича) формує практичні навички, у тому числі навички, які необхідні для занять, що доповнюють навчальні курси, — проведення дослідів, організація ігор, колекціонування, радіолюбительство тощо. Цільове призначення цієї літератури — формування практичних навичок, виховання інтересу до різного роду любительських занять [32, с. 236]. Так, у видавничій групі «Основа» вийшло друком видання ділового характеру для дітей дошкільного віку «Як приборкати час? 32 ідеї тайм-менеджменту для дітей», автор — Альона Попова [12].

Отже, як бачимо, сьогодні українське дитяче книговидавництво демонструє кількісне та якісне збільшення видавничої продукції. Підтвердженням цього

є щорічне збільшення найменувань дитячих видань, збільшення тиражів, розширення жанрово-типологічного і вікового спектру видань художнього, освітнього і пізнавального спектру.

1.3. Літературно-художні видання як різновид дитячої літератури

За ДСТУ 3017–2015 «Видання. Основні види. Терміни та визначення» видання трактується як:

Твір (документ), що містить інформацію, призначену для поширення, пройшов редакційно-виробниче опрацювання, відтворений друкуванням, тисненням або виготовлений електронним записом на будь-якому носіїві чи іншим способом, видавниче оформлення, поліграфічне й технічне виконання якого відповідає вимогам правових і нормативних документів [24, с. 2].

За дослідницею Г. Швецова-Водка «видання»: твір, що пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений друкуванням, тисненням або іншим способом, містить інформацію, призначену для розповсюдження, і відповідає вимогам державних стандартів, інших нормативно-правових актів з видавничого оформлення, поліграфічного й технічного виконання [72, с. 12].

Літературно-художнє видання — це видання, що містить твір (твори) художньої літератури. До творів літературно-художніх видань належать: прозові, поетичні, драматичні, фольклорні [24, с. 10].

Диференціація літературно-художніх видань за читацькою адресою представляє велику складність, оскільки взаємозв'язок між читацькими запитами і специфікою видання надзвичайно різноманітний.

Літературно-художнє видання для дітей — це видання художнього спрямування, яке створене спеціально для дітей з урахуванням специфіки дитячого сприйняття, щоб діти-читачі відповідного віку добре розуміли й засвоювали твори. У створенні літературно-художнього видання для дітей особливе значення має вміння автора розпізнати дитячу

психологію, орієнтуватися на інтереси дітей, можливості сприйняття ними тих чи інших фактів.

Предметом дитячої літератури можна вважати знання та представлення про навколишню дійсність (про людину, про світ, про природу, про мистецтво тощо), зображені в формі, доступній дитячому сприйняттю. Для того, щоб дитина з радістю зверталася до книги, її зміст повинен захопити читача. Тому при створенні творів літератури необхідно враховувати специфіку інтересу дітей.

Поняття жанру визначає форму твору, необхідну для реалізації змісту. Жанри дитячої літератури формувалися в процесі її розвитку і залежить від сприйняття творів дітьми різної вікової категорії.

Можна сказати про те, що ця література представлена практично всіма жанрами, сформованими в дорослій літературі. Попри це є найбільш популярні для дітей жанри, які використовуються найчастіше. В прозі — це жанр казки, повість, оповідання, в ліриці — вірші і пісні, в драматургії — короткі п'єси, які складаються одного або двох актів.

Можна виділити функції, які реалізуються художньою літературою. Серед них найбільш істотні з точки зору редакторського аналізу:

- естетичні;
- етичні;
- комунікативні (властиві всім виданням);
- пізнавальні;
- керувальні.

Зупинимось детальніше на кожній функції.

Естетичні функції об'єднані поняттям естетичного. В цьому випадку цим поняттям охоплюється не тільки розуміння прекрасного, тут мова йде про формування естетичного ставлення особистості до дійсності. Естетичне ставлення до дійсності передбачає здатність до співпереживання, прагнення до гармонії, бажання зберегти найкраще [37, с. 119].

Естетичні функції спрямовані на те, щоб розвивати в людині прагнення до самовдосконалення. Реалізація естетичних функцій сприяє гуманізації суспільства, створення суспільного ідеалу, визначенню якості вчинків.

У процесі читання художньої літератури активізується емоційна сфера особистості, формується художній смак дитини, ростуть її читацькі здібності.

Етичні функції визначають ціннісні орієнтири особистості, пов'язані з вимогами моралі, ієрархії громадських і особистих оцінок якості життя і вчинків людей. Головний критерій редакторської оцінки етичних начал змісту — відповідність системи оцінок суспільним нормам.

Комунікативні функції проявляються перш за все в тому, що в процесі сприйняття творів здійснюється взаємодія інтерпретації навколишньої дійсності автором і читачем. Момент цей важливий, тому враховується самим письменником при пошуку матеріалу для вираження свого задуму, і редактором, які аналізують його працю.

Пізнавальні функції забезпечуються схожістю змісту з реальним життям, дозволяють читачеві пізнати самого себе, навколишній світ. Крім того, в процесі читання читач знайомиться з явищем мистецтва, представленим в літературному творі. Нарешті, читач пізнає певне місце, час, знайомиться з різними поняттями і явищами, які потрапили в поле зору письменника, з духовним життям суспільства. Ці функції лежать в основі таких критеріїв редакторської оцінки твору, як життєва достовірність, правдивість.

Керувальні функції пов'язані з впливом мистецтва на людину, з формуванням системи оціночних критеріїв. Твір має на читача виховний вплив [37, с. 119].

Можна зробити висновок, що художні видання є найбільш поширеним видом книг у дитячій літературі. В процесі пізнання світу, дитина змалечку звертається до казок, віршів тощо. Згодом починає читати оповідання і повісті, а в середньому і старшому шкільному віці — різножанрові романи, серії книг тощо.

1.4. Сучасні перекладні літературно-художні видання в контексті літератури для дітей

Основне місце в масиві видань для дітей займає художня література. Цільове призначення художньої літератури для дітей полягає, по-перше, в тому, щоб проілюструвати їм внутрішній світ особистості, познайомити з людиною і її життям. По-друге, в тому, щоб розвинути не тільки інтелектуальну, але й емоційну частину особистості дитини, сприяти накопиченню не тільки знань, але й емоцій, показати не тільки представлення, але й відчуття.

Сьогодні на книговидавничому ринку України серед дитячої літератури яскраво виділяються перекладні літературно-художні видання. Детальніше розглянемо поняття «перекладне видання» та його особливості.

Перекладне видання — це видання одного або кількох творів, об'єднаних спільною назвою, що є перекладеним з однієї мови на іншу. Текст такого видання передбачає збереження при зміні мовної форми не лише змісту повідомлення, а й певних формальних особливостей вираження цього змісту. Тобто зберігається єдність форми і змісту перекладеного з іншої мови твору [62, с. 336].

Кожного року поступово зростають кількісні та якісні показники українських перекладних літературно-художніх видань для дітей. Їхні тематична різнобарвність і поліграфічна якість, гарне і яскраве художнє оформлення приваблюють малих читачів.

Сьогодні в Україні випуском дитячої книги займаються понад 250 видавництв та організацій. Серед найвідоміших видавництв можна виокремити: «А-ба-ба-ба-ла-ма-га», «Навчальна книга — Богдан», «Час майстрів», видавничий дім «Школа», «Видавництво Старого Лева», «КМ-Букс», «Рідна мова», «Ранок», «Урбіно» тощо. Детальніше розглянемо асортимент сучасних перекладних літературно-художніх видань для дітей.

«А-ба-ба-ба-ла-ма-га» [1] — українське книжкове видавництво, перше приватне дитяче видавництво незалежної України, засноване у Києві 1992

року. Видавництво набуло популярності, випустивши у світ серію книг про чарівника Гаррі Поттера письменниці Джоан Ролінг. У 2017 році в «А-ба-ба-ба-ла-ма-зі» почали видавати серію книг Джонатана Страуда («Бартімеус: Амулет Самарканда», «Бартімеус: Око голема» тощо).

«Навчальна книга — Богдан» [14] — українське книжкове приватне видавництво, засноване у Тернополі 1997 року. Серед перекладних літературно-художніх видань для дітей можна виділити книги німецького дитячого письменника Клауса Бумгарта — «Зіронька Лаури», «Зіронька Лаури та нічні страховиська», «Різдвяна зіронька Лаури»

«Час майстрів» [66] — українське книжкове видавництво, засноване у Харкові в 1999 році, спеціалізується на літературі для дітей. Випускає перекладні літературно-художні дитячі книги про бобра Кастора — «Кастор фарбує шафку та лагодить велосипед», «Кастор теслює та шиє», «Кастор пече пиріг та вирощує квасоллю» шведського письменника Ларса Клінтінга.

Видавничий дім «Школа» [13] — українське приватне книжкове видавництво дитячої та навчальної літератури, засноване у Харкові 2002 року. «Школа» випустила у світ ряд перекладних художніх дитячих книг сучасних авторів: Керстін Гір «Рубінова книга. Книга 1», «Сапфірова книга. Книга 2», «Смарагдова книга. Книга 3», «Замок у хмарах», «Зільбер. Перша книга сновидінь. Книга 1», «Зільбер. Друга книга сновидінь. Книга 2», «Зільбер. Третя книга сновидінь. Книга 3»; серія книг польської письменниці Барбари Космовської про життя Буби, Маріо Феслер «Ліззі Карбон та любовні чудасії» для дітей підліткового віку.

«Видавництво Старого Лева» [15] — українське видавництво, засноване у 2001 році у Львові. Основним напрямом діяльності є випуск літератури для дітей. Яскраві приклади сучасних перекладних видань — Ана Пунсет «Клуб червоних кедів», «Дівчина Онлайн» англійського блогера Зої Загг, Гюдрун Скреттінг «Антон та інші зі зграї», Ніна Елізабет Грьонтведт «Нарру End, попри все?..», Том Егеланн «Скарб із Міклагарда» та ряд інших.

«КМ-Букс» [11] — книжкова видавнича група створена у 2005 році в Києві. Випускають відому серію книг Джефа Кінні «Щоденник слабака» про життя головного героя Грега. Також виходять у світ серія видань британської письменниці Софі Кінселли «Мама фея і я».

«Рідна мова» [10] — видавництво, засноване 2003 року, що зосередило діяльність на виданні найкращих книжок для дітей. Одними з найвідоміших перекладних художніх дитячих видань є серія «Чарівні світи» Муні Вітчер про пригоди Ніни — «Ніна і Арка Світла», «Ніна — дівчинка планети Шостого Місяця», «Ніна і загадка Восьмої Ноти» та інші. Також «Рідна мова» прославилася на книговидавничому ринку України випуском всесвітньо відомих коміксів і графічних романів.

«Ранок» [9] — видавництво в Харкові, засноване в 1997 році. У видавництві вийшли друком перекладні серії видань про пригоди Артеміса Фаула («Артеміс Фаул. Зрада Опал», «Артеміс Фаул. Останній хранитель» тощо), автор — Йон Колфер; «Країна історій» («Країна історій. Засторога братів Грім», «Країна історій. Повернення Чарівниці. Книга 2» тощо) Кріса Колфера; «Персі Джексон» («Персі Джексон. Герої Олімпу. Знак Афіни», «Персі Джексон. Герої Олімпу. Дім Аїда» тощо) Ріка Ріордана; «Звіродухи» («Звіродухи. Вогонь і лід», «Звіродухи. Народжені вільними» тощо) Шеннон Хейлі та інші.

«Урбіно» [65] — львівське видавництво, засноване у Львові Боженою Антоняк та Анатолієм Івченком у лютому 2010. Найбільш відоме перекладом книг для підлітків сучасної польської письменниці Йоанни Ягелло про пригоди гімназистки Лінки — «Кава з кардамоном», «Шоколад із чилі», «Тирамису з полуницями», «Молоко з медом». Також у видавництві почали випускати серію книг про «Таємниці Сінклера» Кетрін Вудфайн — «Загадка механічного горобця».

В Україні займаються випуском дитячої літератури також видавництва «БАО», «Белкар-книга», «Весела перерва», «Веселка», «Видавець Вадим Карпенко», «Перо», видавничий центр «Просвіта», «Вісім лапок», «Грані-Т»,

«Егмонт Україна», «Задруга», «Елвік», «Євросвіт», «Зелений пес», «К.І.С.», «Казка», «Капелюх», «Колосок», «Лаурус», «Лелека», «Оберіг», «Пегас», «Розумна дитина», «Скіф», «Талант», «Теза», «Торсінг плюс», «Фонтан казок», «Шкільний світ» тощо.

В Україні також утворилися нові видавництва, які займаються випуском виключно дитячої літератури, зокрема «Читаріум», «Artbooks», «Чорні вівці», «Nebo BookLab Publishing». Розглянемо докладніше асортимент дитячих літературно-художніх книг названих видавництв.

«Читаріум» [70] — харківське видавництво, засноване 2012 року, познайомило українського дитячого читача з сучасними світовими творами, видавши українською книжки про Груффала письменниці Джулії Дональдсон і художника Акселя Шеффлера («Груффало», «Груффалятко», переклад Віктора Морозова). Зараз колекція видань поповнилась іншими книжками, створеними Дональдсон і Шеффлером («Халепка зі шкарпетками», «Де моя мама?», «П'ятеро гидких», «Ведмідь-поштар», «Зог»).

Іншими світовими бестселерами, вперше перекладеними українською і виданими «Читаріумом», є «Тато на зв'язку» Філіпа де Кемметера (переклад із французької Ольги Опанасенко). Серед знакових видань також «Шпудлька, пташка і я» — дебютна книжка Еллен Карлсон у шведській дитячій літературі, за яку авторка у 2013 отримала премію Августа Стріндберга в номінації «Найкраща книга для дітей».

«Artbooks» [75] — створене у 2015 році, спеціалізується на літературі для дітей від 0 до 10+. Серед знакових видань — художня література про моду — «Коко та маленька чорна сукня», «Юбер де Живанші. Для Одрі, з любов'ю», «Глосарій моди».

Арт-видавництво «Чорні вівці» [20] виникло 2015 року в Чернівцях. «Вівці» спеціалізуються на та перекладній літературі для дітей. Їхніми «хітами», безперечно, є книжки Вольфа Ельбруха та Ервіна Мозера (наразі їх вже три: «Фантастичні історії на добраніч», «Чудові історії на добраніч» та

«Манюній. Велика книжка про маленького слоника». «Чорні вівці» також видали «Леонард», «Ведмеже диво» Вольфа Ерльбруха та «Двоє закоханих» з його ілюстраціями (автор — Юрг Шубігер).

«Nebo BookLab Publishing» [76] — молоде видавництво, що спеціалізується на виданні художніх книг для дітей. У каталозі видавництва чимало перекладів з іспанської: «Якого кольору поцілунок?» Росіо Бонілли (книжка перекладена 14 мовами), серія «Міранда» для дітей та підлітків — художня біографія про відомих особистостей, до якої увійшли книжки «Фріда», «Амелія» та «Коко» авторства Ітзіар Міранди і Хорхе Міранди, зворушливі книжки «Лілі та море» та «Різдво Лілі» бельгійської письменниці Лоранс Бургіньйон.

Отже, розвиток сучасної перекладної художньої дитячої книги має великі перспективи. Адже в Україні зростає кількість видавництв, які займаються випуском такого виду літератури для дітей та відповідно зростає кількість найменувань книг.

РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ РЕДАКТОРА НАД МОВОЮ І СТИЛЕМ ДИТЯЧОГО ПЕРЕКЛАДНОГО ВИДАННЯ

2.1. Загальні норми редагування літературно-художніх видань

У завдання редактора входить: підготовка конкретного видання, формування репертуару видавництва, організація редакційно-видавничого процесу. Можна сказати, що він є організатором, керівником, менеджером книговидавничої справи. При підготовці конкретного видання головним завданням редактора є оцінка представленого автором рукопису, визначення завдань і шляхів його доопрацювання та підготовка оригіналу до видання. Редактор збирає творчий колектив, здатний брати участь у підготовці до друку літературного твору.

Редактор відіграє одну з найважливіших ролей при роботі з літературно-художніми виданнями, адже він відповідає за досконалість змістового наповнення книги. Для якісної редакторської підготовки необхідно оцінити задум автора, проаналізувати фактичний матеріал, логіку викладу матеріалу, композицію тексту та мову авторського твору.

Підготовка літературно-художньої книги — це особлива область редакторської діяльності. Вона тісно пов'язана зі специфікою художньої літератури як одного з видів мистецтва. Головна з них — вираз людського буття в художніх образах. Саме в цьому аспекті виступає літературно-художній твір як об'єкт редакторського аналізу [58, с. 58].

Основні особливості роботи редактора над текстом:

1. Оцінка рукопису з точки зору доцільності опублікування. Тобто редактор повинен вирішити або прийняти, або відкинути запропонований твір, чи є у нього художні переваги, які зацікавлять читача, чи ні. Сьогодні нерідко відповідь на це питання диктує читацький попит і маркетингове дослідження книжкового ринку. Часто долю рукопису вирішують питання прибутку, це також впливає на майбутнє книги, також чи перевидаватимуть її, чи ні.

Оцінка рукопису — важливе завдання редактора. Від його рішення залежить, чи побачить читач цікавий і корисний твір, що допомагає йому у вирішенні проблем сучасності. Це важливо і для автора. Правильність судження редактора про художні переваги цього твору можуть вплинути на творчу долю письменника. Треба зауважити, що в роботі редактора суб'єктивний фактор відіграє не останню роль, бо редактор, як і читач, сприймає художні образи емоційно у всій їх складності. Тому важливо вміти відокремити свої особисті пристрасті як читача від професійних логічних суджень фахівця [58, с. 58].

2. Визначення шляхів доопрацювання рукопису при позитивній оцінці. Для редагування художнього твору необхідне вміле поєднання безпосереднього суб'єктивно-оцінного сприйняття і науково обґрунтованої оцінки. Це має сприяти впливу редактора на процес вдосконалення рукопису. Він повинен вміти глибоко «відчувати» автора, бачити в рукописі «феномен художності», передбачати на основі власних вражень силу впливу твору на читача. Таке сприйняття пов'язане з гарним художнім смаком, загальною культурою редактора, його начитаністю, широтою кругозору і демократичністю поглядів [31, с. 116].

З іншого боку, редактор повинен володіти логічними методами роботи з літературно-художніми рукописами, науково обґрунтованими критеріями їх оцінки, знати основи літературознавства, мовознавства, літературної бібліографії. Тільки на такій основі редактор зможе найбільш точно виявити переваги і недоліки твору, допомогти письменнику доопрацювати рукопис. Чималу роль у роботі редактора відіграє літературно-мистецька критика, яка дає оцінку сучасного стану художньої літератури. Зазвичай літературна критика виявляє найбільш актуальні твори, узагальнює переваги і недоліки роботи письменників. Це допомагає редактору визначити значимість, актуальність інформації, що розкривається, теми, виявити новизну тексту. В останні роки не менш важливим моментом оцінки художньої літератури вважається цікавість сюжету, легкість мови, розважальність сюжету.

Послідовність роботи редактора з рукописом така:

- попереднє прочитання твору;
- перше враження про нього;
- вивчення;
- ґрунтовний аналіз.

Однією з умов успішної роботи редактора є цільова постановка завдання: відповідність композиції твору, ліричних відступів, описів подій, головних героїв темі і задуму твору, обраному жанру. Тобто необхідність оцінити кілька основних груп об'єктів у творі:

- художньо-стилістична сторона тексту;
- сюжет і композиція твору, їх реалізація в діях героїв, у розвитку дії;
- фактичний зміст тексту;
- логічна сторона тексту;
- графіка тексту як елемент редакційно-видавничої культури [31 с. 116] .

3. Аналіз окремих компонентів твору: тематики, сюжету, мови персонажів тощо є не менш значущим завданням редактора. Головне — вловити своєрідність структури конкретної роботи і показати, де рішення образів, ситуацій, що не відповідають задуму, творчій манері письменника, загальній будові твору. І допомогти автору усунути ці невідповідності [58, с. 58].

4. Важливий елемент редакторського аналізу — оцінка персонажів. Яскраві, самобутні, через дії яких йде розвиток сюжету, реалізується задум твору — такі персонажі запам'ятовуються. Це основа успіху художнього твору. Головне завдання редактора в цьому аспекті — зрозуміти значення кожного персонажа в загальній структурі твору і визначити ступінь повноти його розкриття. Адже у створенні письменником образів героїв вирішальну роль відіграє внутрішній зв'язок подій, обставин, характерів [36, с. 35].

Читач, зазвичай, схильний сприймати героїв художньої літератури цілком реальними особистостями, іноді він навіть ототожнює себе з яким-небудь персонажем, для розуміння задуму автора йому важливо знати його ставлення до подій, до окремих персонажів. Тому редактору слід пам'ятати, що не всі образи-персонажі в однаковій мірі важливі для розкриття задуму, що окремі прояви їхніх характерів служать для передачі ставлення автора до героя, для того, щоб викликати певний настрій у читача. Вміння відчувати органічність, життєвість, природність поведінки кожного персонажа, вчасно відчувати фальш і відрізнити від правдивих літературних героїв — ось важливе вміння редактора [36, с. 35].

У якісному художньому творі вчинки дійових осіб підпорядковані внутрішній логіці розвитку художнього образу. Тому у справжнього майстра вони виходять живими, майже відчутними, тому їх доля так хвилює читача. Їхні дії в чомусь впливають на розвиток розповіді. У зв'язку з цим літературні персонажі, які оживають з волі письменника, негайно ж починають жити своїм життям і чинити опір. Вони діють у відповідності зі своїми характерами. І якщо автор підпорядковується цій логіці, то його героїв читач сприймає живими, реальними. Тут проявляється нерозривний зв'язок характерів і сюжету твору [36, с. 36].

Аналіз і оцінка сюжету. Сюжет — основний засіб, що відтворює рух подій, рух життя у творі, редактор аналізує насамперед його взаємозв'язок з образами героїв, їх зв'язок між собою, визначаючи значимість ситуацій для розкриття характерів. Дуже важливі елементи: складність і напруженість сюжету, можливість захопити, зацікавити читача. Оптимальним можна вважати варіант, коли напруженість дії визначається не тільки несподіваними подіями та іншими зовнішніми прийомами, а й внутрішньою складністю сюжету, глибоким розкриттям людських взаємин, динаміки життя, значимістю поставлених проблем [36, с. 36]. Важливо, щоб в основі сюжетних подій лежали складні проблеми минулого, сьогодення і майбутнього.

Спершу редактор виявляє, наскільки сюжетні ходи розкривають характери героїв і як ці ситуації обумовлені сутністю самих характерів. Адже одна з найважливіших вимог художності — переконливість мотивувань вчинків. Без цього сюжет стає схематичним і надуманим. Автор вільно буде оповідь, але він повинен домагатися переконливості, щоб читач йому повірив, виходячи з логіки розвитку характерів. Редактор повинен пам'ятати про цілісність читацького сприйняття образу героя.

Важлива якість сюжету — його цілісність, яка визначається специфікою жанру. Сюжет завжди забезпечує художню єдність усього твору. Нерідко естетична цілісність оповідання порушується саме через невміння автора будувати сюжет. Читач, як і в житті, повинен добре познайомитися з героями, співчувати їм, полюбити їх [36, с. 37].

5. Аналіз художньої деталі. Художні деталі — це характерні подробиці, взяті автором з реального життя і включені в текст, роблять героїв цікавими, краєвид, голос або шум вітру майже відчутним [58, с. 60].

Художня деталь несе в собі узагальнювальну поетичну думку. Вона тісно пов'язана із загальним поетичним звучанням тексту і впливає на уяву читача, розкриваючи внутрішню суть явища, події, героя. Іноді вдало знайдена деталь неодноразово повторюється. Це називають наскрізною деталлю. Вона відіграє самостійну роль в образній палітрі твору, є його поетичною перевагою, але коли в міру і до місця. Недоречне повторення однієї і тієї ж деталі може непомітно для автора привести до втрати нею своєї виразності і перетворенню в літературний штамп.

Редактор веде аналіз художньої деталі на основі триєдиного критерію її оцінки:

- образотворчої достовірності передачі явищ дійсності;
- точності вираження задуму художника;
- сили впливу на емоції, уяву читача.

Є дві характерних помилки у використанні художньої деталі:

- вузька конкретизація якостей предмета у відриві від загального звучання образу, коли автор, прагнучи до виразності, забуває про її зв'язок із задумом;
- прагнення автора підкреслити узагальнене, метафоричне значення конкретної деталі, з її допомогою посилити трактування образу, підказати читачеві основну думку. Ця навмисність руйнує безпосередність естетичного сприйняття [58, с. 60].

Отже, можна підсумувати, що основними особливостями роботи редактора над літературно-художніми творами є вміння оцінювати рукопис з точки зору фахівця (об'єктивно) і читача (суб'єктивно). Редактор, при оцінці рукопису зі сторони фахівця, ретельно аналізує наступні аспекти: задум автора, тематику і сюжет, дає оцінку головних і другорядних героїв, художніх деталей. При оцінці рукопису зі сторони читача — цікавість твору, емоційне навантаження написаного тексту.

2.2. Специфіка роботи редактора над перекладними літературно-художніми виданнями

Переклад художнього твору — не копія іншого тексту, а насамперед — витвір словесного мистецтва. Перекладач не має права поступатися художнім рівнем свого перекладу, а редактор має слідкувати за доцільністю літературних відхилень у роботі перекладача [35, с. 222].

При роботі над перекладом літературно-художнього твору перед перекладачем постають труднощі. Однією з актуальних проблем художнього перекладу є відтворення структурно-семантичних особливостей мовних конструкцій оригіналу, враховуючи їх емоційно-експресивну специфіку. Передача авторського задуму можлива при наявності у мові тексту перекладу формальних еквівалентів чи близьких за структурою конструкцій. Якщо у мові перекладу відсутні мовні конструкції, що співвідносяться з мовою оригіналу, то необхідні результати перекладач отримує шляхом

використання у тексті перекладу калькованої вихідної форми з наступним дослівним відтворенням оказіональних форм [35, с. 222].

Іншим аспектом перекладацької проблематики є проблема збереження не лише змісту тих чи інших елементів тексту першоджерела, але і їхньої національної та історичної специфіки, що вимагає від перекладача передачі історичних реалій, особливостей етикету, національного колориту, психологічних рис, тощо.

Разом з тим, для того щоб твір не втратив цінності в новому мовному середовищі, перекладач повинен перейняти на себе функції автора і в чомусь навіть повторити творчий процес його створення, наповнити твір новими асоціативними зв'язками, які б викликали нові образи, властиві носіям певної мови.

Перекладач, щоб уникнути названих проблем повинен бути не лише ерудованим і мати достатні знання, але й інтуїтивно відчувати текст та кращий варіант перекладу слова, фрази чи речення. Необхідним для нього є вміння виокремлювати та точно відтворювати головні елементи твору, зберігши при цьому індивідуальний стиль автора [35, с. 222].

Для якісного аналізу перекладу рукопису художнього твору редакторові важливо з'ясувати для себе типологію художніх творів та специфіку жанроутворювальних елементів. Варто лише перелічити різноманіття прозових творів — романтичних, іронічних, фантастичних, пригодницьких, психологічних, історичних, гумористичних, сатиричних, — аби переконатися, яке широке поле для творчості щодо передачі сюжетних ліній, подій, характерів, діалогів, описів і переживань, які є в арсеналі перекладача й редактора. Своїх стильових і граматичних нюансів потребують переклади переспівів, епічних творів, народних казок, оповідей тощо [35, с. 222].

Етапи роботи редактора з перекладним літературно-художнім виданням:

1. На першому етапі відбувається знайомство з перекладеним рукописом і постановка завдання редагування. При цьому редактор аналізує, наскільки дотримані параметри матеріалу: обсяг, жанр, тематика, виявляє переваги й недоліки рукопису. Потім редактор приймає рішення, чи повернути текст на доопрацювання, чи прийняти в роботу. Сам процес редагування найбільш тривалий, для кожного тексту свій [тимошик ред тек, с. 18]

Виділяють три аспекти перекладу, які потрібно перевірити редактору:

- ступінь формальної відповідності оригіналу тексту [63, с. 19];
- ступінь формальної відповідності у мові перекладу;
- ступінь смислового навантаження та прийнятності для цільової аудиторії (*Додаток А, рис. 1.*).

Аналіз ступеня формальної відповідності оригінальному тексту можна здійснювати двома способами: або ретельним порівнянням структур, що співвідносяться, або оцінкою загальних відмінностей у перекладі та оригіналі.

Завданням редактора при аналізі ступеня смислового навантаження та прийнятності для цільової аудиторії є виявлення ступеня зрозумілості значення, змісту повідомлення.

Модель процесу редагування та перевірки перекладної художньої літератури включає такі етапи:

1. Ознайомлення з текстом оригіналу та перекладу, що включає в себе «сканування» тексту, яке спрямоване на визначення тематики, стилістичних особливостей, якості вжитої у документі мови, ідеї щодо можливостей покращення тексту.

2. Звірення тексту перекладу з вихідним текстом, а це послідовна, ретельна перевірка відповідності кожного слова, кожної фрази перекладу вихідному тексту, єдності використаної термінології, логіки викладу, а також порівняння смислової відповідності. Цей етап включає в себе роботу зі словниками, довідниками, мережею Інтернет, консультації колег та

спеціалістів тієї чи іншої галузі. Редактору необхідно мати редакторський зошит, де б зазначались власні назви, термінологія, а також помилки та виправлення, що дасть змогу забезпечити однорідність вжитої термінології.

3. Внесення смислових і стилістичних правок, перевірка тексту на наявність граматичних, орфографічних, пунктуаційних, синтаксичних та інших помилок. Виправити помилку недостатньо, адже необхідно узгодити все речення, перевірити його завершеність, не забувати при цьому про індивідуальний стиль перекладача.

4. Порівняння попереднього тексту з його новим варіантом, остаточна перевірка тексту [63, с. 19] (*Додаток А, рис. 2.*).

Можна зробити висновок, що випуск у світ якісного перекладного літературно-художнього видання залежить від плідної співпраці і перекладача, і редактора. Перекладач для найбільш точного і чіткого перекладу рукопису повинен мислити, як автор і відчувати мовні особливості твору. Редактору варто перевірити чи дійсно переклад повною мірою відтворив оригінал.

2.3. Особливості мовнотилістичного оформлення творів дитячої літератури

Праця редактора над мовною системою дитячого твору тісно пов'язана з особливостями творчого процесу й читацьким сприйняттям. При мовнотилістичному аналізі твору будь-якого жанру та різновиду необхідно зберегти особливості мови і стилю автора, їх індивідуальне забарвлення. А це передбачає творчий підхід до мовних і стильових явищ в тексті. Водночас редактор творчий підхід повинен майстерно поєднати з дотриманням мовних і стилістичних норм.

Під нормою мови розуміють загальноприйняте вживання, яке закріпилось у мові й рекомендоване граматиною, словниками, довідниками,

а також підкріплене авторитетом відомого письменника. Існують такі норми [30, с. 90]:

1. Лексичні — розрізнення значень і семантичних відтінків слів, лексична сполучуваність.
2. Граматичні — вибір правильного закінчення, синтаксичної форми.
3. Стилiстичні — доцільність використання мовновиражальних засобів у конкретному контексті, відповідній ситуації спілкування.
4. Орфоепічні — вимова.
5. Орфографічні — написання (*Додаток А, рис. 3.*).

Керуючись критеріями мовної норми, редактор оцінює правильність чи помилковість форм, висловів, словосполучень, синтаксичних конструкцій, які вживаються у писемних чи усних текстах.

Правильність чи помилковість уживання тих чи інших одиниць редактор кваліфікує, виходячи з таких критеріїв:

- функціональної здатності (функціональною вважають таку мовну одиницю, яка утворена за відповідною моделлю);
- відповідність до системи (мовна одиниця має бути утвореною згідно з системою);
- відповідність до суспільних потреб і звичок [30, с. 90].

Крім цих основних засад уживання мовних одиниць, часто доводиться редакторові брати до уваги інші критерії, а саме:

- критерій точності мовлення [30, с. 93];
- критерій логічності мовлення;
- критерій ясності мовлення;
- критерій чистоти мовлення;
- критерій виразності мовлення;
- критерій різноманітності мовлення;
- критерій естетичності мовлення (*Додаток А, рис. 4.*).

Точність мовлення досягається оформленням і вираженням думки відповідно до предмета або явища дійсності, а також відповідністю мовлення стилю, середовищу, колориту спілкування.

Точність залежить від таких факторів:

- від синонімічного вибору слова чи вислову;
- вміння зіставляти слова і предмет, тобто наповнювати слова точним значенням;
- граматичної правильності.

Логічність мовлення відбиває логічність мислення, послідовність розгортання думки, доказовість міркувань, умотивованість висновків, вміння встановлювати джерела і причини явищ, віднаходити зв'язки між ними, правильно формулювати положення тощо. Основними засобами вираження логічності є:

- точний добір слова;
- правильні сполучення слів;
- правильний порядок слів;
- вживання службових слів і словосполучень для впровадження смислових відношень і причинно-наслідкових зв'язків між частинами.

Ясність мовлення — це зрозумілість і доступність для тих, кому адресоване повідомлення. Якість забезпечується точністю й логічністю. Сприяє ясності послідовність лінійного викладу матеріалу, членування тексту на абзаци, відповідно до мікротем, повтор ключових і наскрізних слів [30, с. 93].

Чистота мовлення — це не відсутність поза літературних елементів (діалектизми, жаргонізми, вульгаризми тощо), недоречними запозиченнями [30, с. 94].

Критерій виразності передбачає як мовну, так і змістову (інформативну) виразність. Під критерієм різноманітності й багатства мовлення розуміють неоднаковість мовних одиниць — багату синоніміку (і лексичну, і граматичну), тропіку, інтонаційно-семантичні засоби (фігури).

Критерій естетичності забезпечується дотриманням ustalених критеріїв [30, с. 94].

Окрім загальноприйнятих норм редагування мови та стилю, якими редактор послуговується при правці дитячого твору, також розрізняють і специфічні норми, які властиві виключно для дитячих видань, зокрема:

1. Стилiстична та синтаксична організація тексту. Дитина (особливо у ранньому віці) не здатна сприймати довгі, з граматичними зворотами речення; складні тлумачення; «сухий виклад змісту»; перенасичені інформацією тексти тощо. Тому стилістично-синтаксична організація тексту для маленького читача й для підлітка буде різною, оскільки залежить від психології сприйняття, світоглядного та лексичного запасу реципієнта [22, с. 85].

Аналіз авторського оригіналу буде неповним, якщо редактор не зверне уваги на обсяг авторського повідомлення, що може складатися зі слова чи словосполучення (якщо йдеться про найменшу читацьку аудиторію), або навіть однієї літери (що притаманне абеткам). Чим старший вік читацької аудиторії, тим більше інформації вона може засвоїти, а тому й обсяг повідомлення зростає.

2. Заголовок твору теж відіграє неабияку роль в сприйнятті тексту. Оскільки заголовок будь-якого твору виконує ряд важливих функцій, більшість із яких необхідні й для тексту, призначеного дитячому прочитанню, а саме: налаштування читача на сприйняття тексту, чим полегшується сам процес сприймання; організація процесу читання; забезпечення глибшого засвоєння матеріалу.

Та важливим є не тільки змістовий, а й граматичний рівень організації заголовка. Так, заголовок твору, призначеного для найменшого читача, повинен бути максимально лаконічним та безумовно іменниковим. Розвиток образного мислення та візуальної пам'яті в дітей молодшого шкільного віку дають змогу вводити в заголовки дієслова й прикметники.

3. Твір, призначений для дитячого сприйняття, повинен на всіх рівнях працювати на розвиток дитини. Не доопрацювання на будь-якому з рівнів (тематичному, лінгводидактичному, сюжетно-композиційному, мовно-граматичному, стилістичному тощо) може завдати серйозної шкоди розвитку дитини [22, с. 85].

4. Відповідність психологічним особливостям вікової категорії читачів-дітей. Кожна вікова група має свої психологічні особливості, тому письменники при виборі тематики творів, створенні композиції, доборі мовних засобів мають урахувувати цю специфіку. Характерні особливості мовлення дітей автори мають передавати у своїх текстах для того, щоб максимально точно відтворити образи героїв, наблизити їх до дійсності, щоб твір був цікавим та зрозумілим дітям [7, с. 51].

Розглянемо специфічні особливості мови творів для дітей різних вікових груп. Перші книги знайомлять дитину з новими предметами та сприяють розвитку мовлення. Для дітей дошкільного віку до трьох років, які ще не вміють читати самостійно, написані переважно короткі вірші, що мають просту побудову. Їх специфіка полягає в тому, що в невеликий за обсягом вірш авторові треба вмістити максимум знань, бо дитина цього віку майже нічого не знає про навколишній світ і ще не може сприймати складну інформацію.

Лексика творів має бути простою, конкретною та зрозумілою дитині, речення короткими й такими, що добре запам'ятовуються. Письменник повинен добирати такі мовні засоби, щоб створити яскравий образ та вказати на характерні особливості й риси зображуваного предмета чи явища. Тому у творах для дітей, призначених для цієї вікової групи, письменники часто використовують звуконаслідувальні слова. Після трьох років читацькі інтереси дитини розширюються, короткі поетичні твори замінюють складнішими за будовою та сюжетом.

У колі читацьких інтересів дітей з'являються прозові твори. Лексика прози для дітей дошкільного віку проста, автори не вживають складних для

розуміння дитини лексем. На морфологічному рівні значну кількість слів складають дієслова та іменники, менш уживаними є прикметники й числівники. На синтаксичному рівні характерними рисами є вживання простих речень, використання діалогів [7, с. 51].

Специфіка літератури для дітей молодшого шкільного віку зумовлена зростанням свідомості та розширенням кола читацьких інтересів. Твір для дітей молодшого шкільного віку насичений складнішою інформацією, ніж для дітей дошкільного віку, тому змінюється сюжет, з'являються нові теми. Замість віршованих казок з'являються казкові повісті, оповідання про природу, школу [33, с. 18].

Завдання автора — зацікавити дитину динамічним сюжетом, мандрівкою, пригодою. Специфічною рисою мови творів для дітей цієї вікової групи є те, що автори часто подають характеристику героїв не за допомогою опису, а завдяки використанню діалогу. Більшого вияву набуває дидактична функція творів [33, с. 18].

Суттєву роль у творах для середнього шкільного віку відіграє гумор: негативні персонажі зображено в комічних незручних ситуаціях. Створення комічного досягнуто за рахунок уживання негативно забарвленої та згрубілої лексики. Середній шкільний вік є перехідним періодом підлітків [59, с. 226].

Пізнавальна зацікавленість залишається домінантною в середньому шкільному віці. Відмінним є те, що дитина вже має змогу засвоювати складнішу, ніж раніше, інформацію, проте увага її все ще лишається нестійкою. Саме тому в мові творів для дітей цієї вікової групи описи подають частково. Поряд з цим письменники використовують складніші засоби створення образності. Лексичний склад мови твору стає більш насиченим, у текстах з'являються слова іншомовного походження. Синтаксис творів позначений уживанням складних синтаксичних конструкцій.

Головна особливість літератури для старшого шкільного віку — формування неповторної мовної особистості. Підліток уже не просто

отримує інформацію про навколишній світ, він намагається визначити своє ставлення до нього. На перший план у літературі для підлітків виходять міжособистісні стосунки, в основі сюжету з'являється конфлікт. Увага дітей цієї вікової групи стає чіткою, тому створення розлогих описів із широким уживанням тропів стає специфічною рисою творів.

Разом з тим автори використовують молодіжний сленг, лексику іншомовного походження, неологізми, лексику спеціалізованого призначення. Експресивність створена вживанням номінативних речень. Для вираження напруженої емоційної ситуації письменники використовують інфінітивні речення. У пейзажних описах наявні безособові речення [59, с.].

Специфічними рисами мови дитячих видань є образність, динамічність, доступність лексики і фразеології, повчальність, емоційність, оптимістичність, особлива інтонація, яскравість, насиченість діалогами [42, с. 11].

Отже, для якісного мовностилістичного аналізу дитячого твору редактором необхідно враховувати загальноприйнятні критерії норм редагування — точності мовлення, логічності, ясності, чистоти, виразності, різноманітності та естетичності. А також специфічні норми редагування, які редактор використовує виключно при правці дитячих творів — стилістична та синтаксична організація тексту, наявність і рівень організації заголовка, мова твору, яка сприяє розвитку дитини, відповідність психологічним особливостям вікової категорії читачів.

2.4. Особливості мовностилістичного оформлення перекладних дитячих видань

Вивчення мовлення дітей вже протягом багатьох років привертає увагу лінгвістів, психологів, соціологів, педагогів та інших вчених, що працюють у галузі гуманітарних наук. «Дитячий» матеріал достатньо специфічний і потребує особливого підходу, обумовленого необхідністю прослідкувати

будь-яке мовне явище у його динаміці, розвитку, становленні, індивідуальній своєрідності.

Слід зазначити, що в дитячому мовленні різних народів існують загальні стратегії і типи номінації. Матеріал автономного дитячого мовлення досить різноманітний в різних мовах, але є значна кількість загальних фонологічних та граматичних моделей модифікації, які викликають інтерес, наприклад: спрощення поєднань приголосних, заміна іншим приголосним; шиплячі приголосні замінюються свистячими [16].

Дитяча граматики більш послідовна, ніж та, якою користуються дорослі. Ця граматики опирається на більш загальні закономірності, морфологічні надмоделі. Створена таким чином система не зазнає винятків і логічних невідповідностей, зокрема в ній немає перешкод, які накладаються на носіїв мови граматичною нормою. Ненормативні морфологічні форми дитячого мовлення нагадують продукти мовної гри дорослих, але різниця в тому, що мовна гра базується на свідомому порушенні норми, тоді як дитина створений okazіonalіzm вважає єдиною можливою формою.

Дитяче мовлення на ранніх етапах відрізняється від мовлення дорослих своїм специфічним словником, який охоплює те нескладне коло понять, що ними оперують діти в перший період свого свідомого життя. Ще однією характеристикою автономного дитячого спілкування є редуплікація, що є повним або частковим повторенням кореня, основи або слова. Можливо, редуплікацію, варто розглядати як характерну ознаку автономного дитячого спілкування у всьому світі.

Мовлення дітей характеризується значною кількістю інновацій та okazіonalіzmів; сюди зараховують, з одного боку, унікальні слова, відсутні в нормативній мові і створені дитиною на основі комбінації відомих кореневих й афіксальних морфем за продуктивними словотвірними моделями (або за схожістю звукового складу) з чіткою внутрішньою формою, а з іншого боку, okazіonalіzmaми вважають загальновживані слова літературної мови, що

набули в дитячому мовленні свого змістового наповнення, своїх семантичних характеристик, які виходять за межі традиційно закріплених.

Тексти творів, призначених дітям, можна розглядати як комунікацію особливого ґатунку, під час якої адресат повідомлення опиняється у нерівноправному становищі щодо адресанта, що зобов'язує останнього — дорослого автора — вміти бачити світ дитячим поглядом, відчувати побачене і пережити по-дитячому.

До автора дитячої книги ставляться високі вимоги. У зв'язку з цим особливої ваги набуває вміння автора проаналізувати світ на рівні дитячого сприйняття. Гра на межі між простотою і складністю, між рівнем дитячого розвитку і досвідом дорослої людини становить одну із основних особливостей літератури для дітей та юнацтва. Для письменника важливою є взаємовідповідність теми, жанру, способу оповіді, стилю [16].

Переклади мають вагомий вплив на сприймання дітьми художніх творів, а мова перекладених текстів може окремим чином позначитись на розвитку мовлення дітей та на сприйнятті ідей оригіналу. Переклад для дітей ґрунтується на кількох принципах:

1. Пристосування тексту з метою зробити його відповідним і корисним для дитини [4, с. 26].
2. Пристосування сюжету, характеристик і мови до рівня розуміння дитини і її читацьких здібностей (*Додаток А, рис. 5.*).

При перекладі дитячого твору перекладач маніпулює текстом за допомогою п'яти шляхів:

- уподібнення до існуючих моделей в цільовій системі. Якщо моделі оригінального тексту не існує в цільовій системі, текст змінюється шляхом видалення таких елементів. Тобто це буде не прямий переклад твору, а уподібнений переказ;
- порушення цілісності тексту (скорочення тексту). Повнота відтвореного тексту є сьогодні нормою перекладу літератури для дорослих. Зазвичай таке зустрічається у дитячих виданнях, де текст не

відповідає тому, що дозволено або заборонено дітям, або є недоступним для розуміння дітей;

- спрощення (наприклад, шляхом вилучення іронії. Перекладач, адаптуючи текст до спрощеної моделі, зменшує витонченість тексту шляхом зміни співвідношень між елементами та функціями;

- ідеологічна або аксіологічна адаптація. Для того, щоб зробити літературний твір ідеологічним інструментом, перекладачі іноді вдаються до цілковитої зміни оригіналу;

- адаптація до стилістичних норм. Іноді переклад може відрізнитися за стилем від оригіналу. Наприклад, в перекладі може використовуватися високий літературний стиль з метою збагачення словникового запасу дітей [4, с. 26].

Можна стверджувати, що для випуску якісного дитячого перекладного видання необхідно усвідомлювати особливості дитячого мовлення. Зокрема, властивість дітей у мові фонологічних та граматичних моделей модифікації, okazіоналізмів тощо. Тому при перекладі дитячого твору варто керуватися принципами пристосування тексту з метою відповідності для дитини та пристосування сюжету, характеристик і мови до рівня сприйняття дитини і її читацьких можливостей.

РОЗДІЛ III. МОВНОСТИЛІСТИЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ПЕРЕКЛАДНИХ ДИТЯЧИХ КНИГ

3.1. Дослідження мовностилістичного оформлення дитячих видань «Веселі Роджерси та Примарний галеон» Дж. Дадл

Моральний, інтелектуальний, естетичний розвиток дітей безпосередньо пов'язаний із духовним збагаченням. Величезну роль у соціалізації особистості відіграє слово. Входження дитини у цей всесвіт відбувається, у першу чергу, за допомогою літератури, спеціально створеної для дітей. Саме дитяча література живить розум та уяву дитини, відкриваючи нові світи, образи та моделі поведінки, будучи могутнім засобом духовного розвитку особистості.

При мовностилістичному аналізі редакторові важливо пам'ятати, що текст варто аналізувати як із погляду автора, так і з погляду юного читача. Аналізуючи тексти в ролі читача, редактор має усвідомлювати, що реципієнтові властиве первинне й остаточне сприйняття. Якісний лексичний рівень дитячого видання — запорука нормального формування комунікативно-мовленнєвих умінь дитини.

«Веселі Роджерси та Примарний галеон» Дж. Дадл [19] — це видання для дітей віком від 6 до 10 років видавництва «Ранок», серія книг «Веселі Роджерси». Основний сюжет видання — кожної повені неподалік Нудноморська з'являється таємничий корабель, а вранці мешканці міста підраховують збитки. У них зникають золото та цінні речі. І ніхто не може зупинити злодія. Головна героїня Матільда кличе на допомогу свого найкращого друга Джима Молодця, і невдовзі до берега причалює «Чорна Діра», на палубі якої перебуває вся родина Веселих Роджерсів з дідусем на чолі.

Мові твору «Веселі Роджерси та Примарний галеон» властиві виникнення нових слів для позначення місцевості («Нудноморськ»), самобутніми є імена персонажів («Артур Язикатько», «Джим Молодець»,

«Вихора Старого», «Самородок», «місіс Весел Роджерс»), які водночас виступають своєрідною характеристикою героя.

Поруч із прозовим текстом, у творі є віршовий римований твір. Основний сюжет поезії — про полювання піратами команди Вихора Старого на скарби. Серед художніх засобів вірша можна виокремити такі:

- 1) епітети («місяць блідий»);
- 2) художня тавтологія («Йдемо на штурм! Йдемо на приступ! Нумо разом! Нумо дружньо!»).

Поезія римована, в основному, римуються дієслова («уважає — бажає») та іменники («страху — шляху, штурм — приступ»). Також римуються прислівник і прикметник («блідого — нікого»), іменник та дієслово («пірати — шукати»).

Поширеними є окличні та запитальні речення. Наприклад:

«Що там таке?»

«Усі на берег, матроси!»

«Нам варто провести день на пляжі!»

«Пречудово!»

«Куди тримаємо курс, тату?»

«На північний схід, до Голови Відьми!»

«Тримайся міцно!»

Цікавим прийомом у творі є використання вигуків. Наприклад:

«Скрип!»

«М-м-м»

«Плюх»

«Гав»

Особливістю твору є те, що використовуються речення з двома або більше присудками. Наприклад:

«Вона діставала личинок зі старого корабельного печива й робила з них живе намисто».

«Якби вони пішли на пляж, вона змогла б зібрати мушлі й водорості та зробити з них намисто, яке б не так сіпалося».

Основу твору складають діалоги героїв. Наприклад:

«Нам варто провести день на пляжі! — запропонував містер Роджерс.

Мені теж спало це на думку, — відгукнулася місіс Весела Роджерс, яка за хвилину до цього пояснювала Самородку, що ще не достатньо сонячно для відпочинку на пляжі.

Пречудово! — вигукнула Самородок».

Аналіз дотримання критеріїв мови:

1. Ясність — одна з найважливіших властивостей мови. Мова аналізованої книжки ясна, зрозуміла. Немає складних слів чи висловів, відсутні терміни.
2. Критерій естетичності забезпечений поєднанням прозового твору і поетичного.
3. Критерій різноманітності мови не дотриманий. Багато тавтології вживається з метою запам'ятовування слів і легшого сприйняття тексту.
4. Чистота мовлення, на наш погляд, у творі дотримана, оскільки відсутня сленгова чи інша лексика.
5. Точність. У творі правильно і чітко виражені думки словами або словосполученнями, вміло зіставлені слова і предмет, тобто наповнення слова точним значенням, а також граматичною правильністю.
6. Логічність мовлення у творі спостерігається у послідовному розгортанні думки, правильному перебігу подій, точному доборі слова, правильному сполученні слів, правильному порядку слів.
7. Критерій виразності яскраво виражений у творі емоційно забарвленими реченнями (окличними, запитальними).

Отже, можемо зробити висновок, що дитяче видання «Веселі Роджерси та Примарний галеон» відповідає віковій категорії читачів. Мові твору властиве вживання простих речень з двома і більше присудками. Частим є

використання діалогів, запитальних і окличних речень. Тональність твору весела без негативних героїв.

3.2. Аналіз мовностилістичного оформлення видання «Любі казочки для найменшеньких» Л. Бардуль

«Любі казочки для найменшеньких» Л. Бардуль [3] — це видання для дітей віком від 3 до 5 років видавництва «КМ-Букс». Тексти написані саме для найменшої читацької аудиторії, представлена добірка нових казок для малят. У сюжетах розповідається про походеньки чемного вовчика і хитрого котика, як завершилася пригода матінки-квочки, що загубила своє курча та багато іншого.

Мова і стиль книги «Любі казочки для найменшеньких», на наш погляд, відповідають цільовому призначенню — дітям вікової категорії від 3 до 5 років. Оскільки у виданні використовується невелика кількість тексту, слова прості.

Ми визначили, що важливими у дитячому творі для дітей вказаного віку вживаються самостійні частини мови. Зокрема, найчастіше іменники, дієслова і прикметники.

Дитина на різних етапах свого розвитку неоднаково сприймає частини мови. Доведено, що словник дошкільняти майже на 40 % складається з іменників, близько 30 % припадає на дієслова, найменше у ньому прикметників — близько 2 %. Педагоги й психологи вважають: у творах для 6–9-річних читачів іменники не повинні перевищувати 20 % від загальної кількості слів у тексті. У текстах для старших дітей кількість іменників збільшується до 25 %. Пояснюється це тим, що сприйняття описів, здійснених за допомогою іменників і прикметників, вимагає від читача образного мислення і гарної візуальної пам'яті, що ще не властиво для читачів-початківців. У виданні для дітей молодшого шкільного віку

оптимальним вважається речення з 7–15 слів. До 12 років діти вже легко оперують реченнями з 20 і більше слів [54, с. 117].

Спираючись на теоретичні засади, було проведено контент-аналітичне дослідження про адекватність сприйняття і розуміння текстів читачами молодшого шкільного віку. Виявилось:

- 1) діти найкраще запам'ятовують нові слова, якщо вони подані в ігровій формі, з ілюстративним матеріалом;
- 2) читачі не сприймають великі за обсягом тексти (просто перегортають сторінки).

Більшість усіх слів складають іменники. До 5 років діти мислять «лінійно», тобто вони ще не можуть усвідомити зміст та значення абстрактних понять, відмінність від конкретних. Маленьким читачам важко усвідомити те, що не можна сприймати своїми органами чуттів. Необхідно обережно вводити їх у текст, не забуваючи про невеликий багаж знань реципієнта. Інколи, не вміючи мислити абстрактними поняттями, співвідносити їх, дитина спирається у своїх поясненнях на конкретні приклади.

Змалечку мати вчила рахувати пальчики, тому важливим питанням залишається число іменників. Значення числа іменників відображає кількісні відношення предметів. У книзі чітко розмежовані іменники, які вживаються тільки в однині (*вікно, сад, огорожа, місто, кишеня, проогоулянка, ятка, базар, дощ, днина, крамниця, список, крамниця, шлях, містечко, стежина, пташка, стіл,)* та лише у множині (*булочки, продукти, салати, яблука, покупки, млинці, ковбаски*).

Власні назви, подані в книзі, на наш погляд, дещо неправильно створені. Наприклад, «козуля», «ведмедик», «кенгуреня», «кенгуриха», «заєць» так і називаються. Тобто вид тварини і виступає власною назвою. Але головний герой вовчик Лулу, тобто він має власне ім'я. На нашу думку, варто було б уніфікувати ці назви. Таким способом зробити або всіх тварин без імен, або з іменами.

Отже, головна роль іменників полягає у формуванні цілісної картини світу для дітей. Оскільки більшість понять виражені переважно іменниками, то вони виконують навчально-комунікативну функцію, яка допомагає дитині легше та швидше адаптуватися до нових умов. Саме іменники становлять той багаж знань, який потрібен маленькому читачу.

Прикметник, як ніяка інша частина мови, має невичерпні можливості збагачувати й уточнювати словник дітей, надавати висловленню точності чи образності, яскравого емоційного забарвлення, адже мовлення молодших школярів бідне й безбарвне саме через обмежене вживання прикметників, невміння використовувати їх багатозначність і синоніміку.

У мовленні прикметники набувають нових значень та емоційних відтінків, конкретизуються, розширюються і збагачуються їхні лексичні значення. Вільне та змістовно виправдане використання прикметників передбачає формування вмінь застосовувати їх у контекстах, що характеризуються різними стилістичними, жанровими та іншими особливостями.

Наявність у тексті великої кількості прикметників свідчить про його «описовість», а вона знижує напругу дії і вимагає від читача більшої смислової зосередженості. Наприклад:

«Кенгуренятко й собі висунуло носика — все таке гарне на базарі, барвисте».

Прикметники роблять текст особливим, виразним, допомагають побачити картину. Наприклад:

«Іде він лісовою стежиною, коли це чує — так гарно пахне щось».

«А ти рання пташка».

«Поплескав себе по животу, що вже помітно покруглішав, і подякував доброму ведмедикові».

Прикметник формує пізнавальну активність читачів. Використання прикметників не лише збагачує словниковий запас дитини, а й формує «описову» культуру мовлення.

Щодо використання прикметників у художніх творах, варто зазначити, що саме вони створюють «описовість» тексту, формулюють основні характеристики об'єкта, що дає можливість дитині уявити його. Завдяки прикметникам можемо відчувати всі емоційні відтінки. Наприклад:

«Один із полуничним варенням, один із айвовим джемом, один із шоколадом, один із яблучним узваром, один із цукром».

Отже, можна зробити висновок, що у дитячому виданні, прикметник найчастіше виконує функцію «описовості».

Читач молодшого шкільного віку не може надовго концентрувати свою увагу. Для того, аби текст не був одноманітним і нудним, потрібно вводити дієслова, адже:

1) дієслова надають фразі динамічності — риси, властиві мовленню дітей молодшого шкільного віку. Наприклад:

«Отож відчинила вона вікно та й *плигнула* в сад. Одним скоком *переплигнула* огорожу і *пострибала* до міста. А кенгуреня колисається у тій кишені...дуже любить воно такі прогулянки».

«Спершу заглянула вона до ятки з городиною. Кенгуренятко й собі висунуло носика — все таке гарне на базарі, барвисте! — Мені кучерявої салати і соковитих яблук, будь ласка! Любить *побалакати* мама-кенгуриха. Напихає ту свою кишеню покупками і *розмовляє* з продавцем про дощ та гошу днину. І *балакає*, і *балакає*...».

2) при використанні дієслів рими перебувають у найближчому сусідстві. Наприклад:

«А вовчик цей, треба вам *сказати*, любив *попоїсти*!».

3) дієслова застосовують для створення нового ритмічного малюнка, що містить у собі елемент несподіванки. Наприклад:

«*Іде* він лісовою стежиною, коли це чує — так гарно *пахне* щось! Подумав він та й завернув у гості до свого друга зайця. Ох, і *зрадів* той, побачивши Лулу!».

«Та й *попрямував* до міста. *Іде* собі лісом, коли ж це щось як *запахне* знов! Подумав він і *завернув* у гості до ведмедя. — О, здоров, Лулу! — привітався ведмідь. — Я саме *напик* млинців, то *давай поснідаємо*».

4) дієсловами, найчастіше, виділяють логічні наголоси, тобто найвагоміші за значенням слова. Наприклад:

«З'їв одну булочку зі сметаною, а потім і решту *змегелив*, бо козуля дуже *припрошувала*».

5) дієслова задають ритміку всьому тексту, додають виразності, емоційності. Наприклад:

«Ох і *зрадив* Лулу!».

6) «чисті» дієслова, не ускладнені прикметниками, краще сприймаються. Наприклад:

«Вовчик не змусив двічі себе запрошувати: сів за столом та й з'їв кілька млинців».

7) у виданні наявні також дієслова на позначення абстрактних понять. Наприклад:

«А кенгуреня *колисається* у тій кишені...*дуже любить* воно такі прогулянки».

«*Любить* побалакати мама-кенгуриха».

«А вовчик цей, треба вам сказати, *дуже любив* попоїсти!».

«Не зупинило те вовчика — почув він довгим своїм писком ще один смаковитий запах і *завернув* у гості до козулі, з якою давно вже *дружив*».

Отже, приходимо до висновку, що від використання дієслів залежить динаміка й ритмічний малюнок тексту, що збагачує розповідь.

Рідше в книзі використовуються займенники («я», «їх», «вона», «собі», «мені», «свою», «він») і прислівники («саме», «спершу», «завжди», «давно», «знову», «вже», «дуже»).

Основу твору складають діалоги, наприклад:

«— *Заходь, вовчику!* — *припросила* козуля. *Я саме спекла* булочки! *Скуштуємо їх удвох*».

«— Здоров, друже! А ти рання пташка. Заходь, я саме засмажив яєчню з шинкою, то поснідаємо удвох».

«— О, здоров, Лулу! — привітався ведмідь, — Я саме напів млинців, то давай поснідаємо...».

Частим у творі є використання звертання одного героя до іншого (для прикладу, «вовчику, Лулу, друже»).

Аналіз дотримання критеріїв мови:

1. Ясність — мова книжки ясна, зрозуміла для дошкільної вікової категорії.
2. Критерій естетичності у мові твору не простежується. Це пов'язано з повторенням одних і тих самих слів.
3. Критерій різноманітності мови не дотриманий. Багато тавтології вживається з метою запам'ятовування слів і легшого сприйняття тексту.
4. Чистота мовлення, на наш погляд, у творі не зовсім дотримана. Вжите слово «писок», на наш погляд, варто використати слово «мордочка» (по відношенню до тварин).
5. Точність. У творі правильно виражені думки для дітей дошкільної вікової категорії.
6. Логічність мовлення у творі спостерігається у послідовному порядку слів.
7. Критерій виразності виражений у творі емоційно забарвленими реченнями (окличними) та діалогами.

Важливим є те, що тональність твору є доброю. Всі герої позитивно налаштовані, відсутні негативні персонажі.

Отже, можемо зробити висновок, що мова дитячого видання «Любі казки для найменшеньких» виконує таку важливу функцію, як збагачення словникового запасу маленького читача. Мова і стиль аналізованого видання відповідає віковій категорії дитини. Мова твору різноманітна: широке використання іменників і прикметників сприяють розвитку образного

мислення; дієслова створюють «мелодику тексту», тому дитині цікавіше поринати у світ невідомого.

3.3. Мовностилістичний аналіз літературно-художньої перекладної дитячої книги «Джуді Муді йде до коледжу» М. МакДоналд

«Джуді Муді йде до коледжу» М. МакДоналд [43] — це видання для дітей віком від 6 до 9 років «Видавництва Старого Лева», серія книг «Джуді Муд». Основний сюжет книги полягає у тому, що улюблений учитель поїхав у відрядження, а вчителька на заміну впровадила нові правила. На математиці вона роздає цукерки — усім, окрім Джуді Муді, тому Джуді потрібно займатися додатково, зі студенткою-репетиторкою.

Особливістю мови і стилю перекладного видання «Джуді Муді йде до коледжу» використання простої лексики. Відсутні наукові терміни чи інші незрозумілі слова. Пояснення окремих слів наводиться у примітках (наприклад: наводиться пояснення до слова "Котокрили" — «"Котокрили"» — *це серія дитячих книжок відомої американської письменниці-фантастки Урсули Ле Гуїн*)).

Ще однією особливістю мови і стилю твору є тавтологія, а також повторення однакових чи співзвучних слів («Джуді *подобалася* болонська ковбаса (на канапці). Джуді *подобалася* Італія. Вона навіть знала італійський танок — *тарантелу*. Пан Тодд зараз, імовірно, у *ковбасному краї* танцює, як *тарантул*, тоді як вони застрягли у *Краї Множення*, де вчать стару нудну *табличку множення*», «Галонів? Панталонів? Барелів?»).

Також прийом художнього повторення використаний у назвах розділів книги, зокрема повторюється слово «*підхід*» («Математичний *підхід*», «Батьківський *підхід*», «Шалений *підхід*», «Новий *підхід*», «Сварливий *підхід*», «Не такий вже й поганий *підхід*», «Мистецький *підхід*», «Котячий *підхід*», «Провальний *підхід*», «Вдячний *підхід*», «Радісний *підхід*»).

Серед засобів створення художньої образності можна виокремити часте використання епітетів («чудовий учитель», «прикольні окуляри», «моднячий, новенький, ніжно-блакитний годинник»), метафор («Ковбасний Край», «Край Множення»), гіпербола («щойно скупалася в якихось гідких парфумах», «Пані Гроссман вилила на себе десять галонів парфумів»), порівнянь («танцює, як тарантул», «ніби математика — це барелі веселоців», «моднячим годинником, як яйця дрозда»).

Часто у тексті зустрічаються прислівники з відтінком сумнівів щодо сказаного (наприклад, «можливо», «імовірно», «ніби»). Поширеним є використання одних і тих самих дієслів, серед яких: «подобатися», «читати», «вчити», «бовкнути», «запитати», «писати», «слухати», «пояснювати».

Мові твору властиве використання молодіжної сленгової лексики («нудно», «бла, бла, бла», «класно»). Цікавим є те, що у книзі з'являються нові сленгові слова (наприклад, «скиглики» — молодші брати і сестри).

У тексті є прості речення, які складаються з підмета, присудка і додаткових членів речення («Сьогодні пані Гроссман пояснювала про одиниці вимірювання», «Джуді натиснула кілька кнопок», «Пані Гроссман цілісіньку вічність писала на дошці», «Джуді натиснула велику зелену кнопку зі знаком питання», «Джуді не чула запитання», «Відповідно, Джуді не знала відповіді»). Також у тексті є складні речення (наприклад, «Пан Тодд зараз, імовірно, у Ковбасному Краї, танцює, як тарантул, тоді як вони застрягли у Краї Множення, де вчать стару нудну табличку множення» — є кілька підметів (Пан Тодд, вони), присудків (танцює, застрягли, вчать) і додаткові члени речення.

Основу мови у творі становлять діалоги:

«— Можливо, він отримає якусь вчительську нагороду, — припустив Рокі.

— А куди він поїхав? — запитала Джуді. — І коли повернеться?».

«— Гарячий шоколад? — не здавалася Джуді. Та їй запропонували лише шоколадне молоко. Нууд-но. — У коледжі можна замовити гарячий шоколад із сердечком на пінці. І притрусити присипкою По-багатому.

— Та невже? — сказала куховарка».

Властиве використання великої кількості запитальних і окличних речень («Де пан Тодд?», «Ми поїдемо на екскурсію?», «Відповідь туманна!», «Ти чула запитання?», «Грандіозно!», «А які у вас пластівці?»). Також використання вигуків («уууууу»). На основі цього можна стверджувати, що мова твору досить емоційна і водночас оптимістична.

Аналіз дотримання критеріїв мови:

8. Ясність — одна з найважливіших властивостей мови. Мова аналізованого видання ясна, зрозуміла, оскільки кожне слово в реченні читачами дитячого віку розуміється саме в тому з усіх можливих значень, в якому його вживає автор, і при цьому якнайкраще передає думку автора. У книзі «Джуді Муді йде до коледжу» немає складних слів чи висловів, відсутні терміни. Пояснення будь-якого невідомого слова виносяться у примітки.

9. Критерій естетичності забезпечений використанням великої кількості засобів художнього слова (епітети, художня тавтологія, метафори, порівняння, гіпербола тощо).

10. Критерій різноманітності мови досить розмитий у творі, оскільки часто повторюються одні і ті ж самі слова. На нашу думку, для дітей краще використовувати обмежену і просту лексику для легшого сприйняття прочитаного матеріалу.

11. Чистота мовлення, на наш погляд, у творі не дотримана, оскільки вживається сленгова лексика, але це допомагає зробити головну героїню ближчою до читача.

12. Точність у творі забезпечується добре. Правильно і чітко виражена думка словами або словосполученнями, вмінням зіставляти слова і предмет, тобто наповнювати слова точним значенням, а також граматичною правильністю.

13. Логічність мовлення у творі спостерігається у послідовному розгортанні думки, правильному перебігу подій, точному доборі слова, правильному сполученні слів, правильному порядку слів.

14. Критерій виразності яскраво виражений у творі емоційно забарвленими реченнями (окличними, запитальними). Загальним оптимістичним настроєм книги.

Аналіз фактичного матеріалу у творі «Джуді Муді» ми здійснили за допомогою оцінки фактів з точки зору доцільності, повноти, точності. У творі практично відсутній фактичний матеріал. Він представлений найбільше у позначенні імен героїв (*Джуді Муді, пан Тодд, пані Гроссман, Рікі, Джесіка* тощо). На наш погляд, художній твір і не повинен містити великої кількості фактів. Тому у виданні представлені факти є доречними.

Важливим чинником в мовностилістичному аналізі є оцінка відповідності твору для сприйняття читачем відповідного віку. На нашу думку, текст цілком відповідає віковій категорії читачів.

Отже, мовностилістичне виконання художнього твору «Джуді Муді йде до коледжу» для дітей від 6 до 9 років, є досить цікавим. Автор використовує значну кількість простих речень для легкого сприйняття тексту читачем, використовує повторення, епітети, метафори, гіперболи та інші стилістичні фігури для збагачення мови.

3.4. Рекомендації щодо вдосконалення мовностилістичного оформлення дитячих видань

Кожне сучасне видавництво намагається посісти чільне місце серед плеяди українських видавництв. Саме з цією метою випускається перекладна дитяча література. У зв'язку з цим однією із рекомендацій є звернення до маленького читача. Врахування вікової категорії і можливостей дитини ознайомитися з інформацією, поданою в книзі.

Рекомендуємо вживання великої кількості іменників та дієслів для дошкільнят. Іменники сприятимуть збільшенню словникового запасу маляти, а дієслова робитимуть текст динамічним і цікавим. Завдяки динаміці твору дитина швидко не стомлюватиметься від прочитаного.

Іншомовні слова є важкими в прочитанні та повторенні у дошкільному віці дитини. Не варто вживати терміни та фактичні дані. Оскільки ці відомості не здатна осягнути дитина цього віку. Тому у тексті важливо подавати мало або взагалі уникати вживання фактичного матеріалу (цифр, власних назв, дат тощо) і термінів, які дитина у такому віці важко сприйматиме.

Пояснення незнайомих слів — обов'язковий прийом, що забезпечує повноцінне сприйняття твору. Необхідно пояснювати значення тих слів, без розуміння яких стає нечітким основний зміст тексту, характер образів, вчинки персонажів. Варіант пояснення, наприклад, навмисне застосування іншого слова під час читання прози, підбір синонімів. Разом із тим, читаючи текст, необхідно пам'ятати, що не всі слова вимагають примітки.

Важливим є уніфікація у дитячому тексті. Особливо це стосується імен героїв і власних назв. Ми стикнулися з цим у книзі «Любі казочки для найменшеньких» Л. Бардуль. У виданні героями є тварини. У всіх тварин ім'я немає, лише у головного героя (вовчик Лулу). На наш погляд, варто або усім тваринам створити імена, або залишити героїв без імен.

На наш погляд, у дитячих виданнях необхідними є так звані «оказіоналізми», які характеризується переробкою в більш пестливу і грайливу форму. Наприклад, «будинок — будиночок», «квітка — квіточка», «квочка — квочечка». Завдяки дитячим оказіоналізмам діти краще сприймають твір.

Ще одним не менш важливим художнім засобом є використання фразеологізмів. Взаємодіючи з людьми, засвоюючи культурні традиції, діти, а потім і дорослі, оволодівають історично виробленими інструментами, засобами спілкування. У процесі включення в культурний контекст завдяки

фразеологічному багатству народу відбувається розвиток комунікативних здібностей особистості — знань, умінь, навичок. Діти у віці 6–7 років вже в змозі не тільки розуміти, а й вживати окремі, зрозумілі для них, стійкі словосполучення.

Основна рекомендація — відповідність змісту видання віковій категорії читача. Для дошкільнят речення мають бути короткими і простими. Для дітей молодшого шкільного віку — можна використовувати прості із залученням великої кількості другорядних членів речення.

Для дітей дошкільного віку не рекомендуємо вживати складні речення. Адже вони повинні бути максимально прості, з мінімальною кількістю слів.

ВИСНОВКИ

Основним джерелом дитячої літератури, як і всієї художньої літератури є реальна дійсність — життя і праця народу на різних етапах розвитку суспільства. У різні епохи вийшли в світ видатні художні твори, в яких було правдиво відтворено життя й боротьбу народу, втілено прогресивні ідеї, змальовано типові характери людей. Частина цих творів завдяки своїй художній майстерності та ідейному змістові, пізнавальному та виховному значенню та доступності для дитячого сприймання перейшла в дитячу літературу. У дитяче читання увійшло багато творів, написаних як у давноминулі епохи, так і письменників різних часів та країн.

Українська дитяча література як органічна, але специфічна галузь словесного мистецтва виникла порівняно пізно. Її джерела — народна творчість — сягає у сиву давнину. Передусім вивчення будь-якої літератури ми починає з давнини, ми звертаємо увагу на міфологію, фольклор, усну народну творчість. Діти молодшого шкільного віку також вивчають давню літературну спадщину різних країн.

Дитяча література — це та література, яка відповідає рівневі дитячих знань, їхньому психологічному розвитку і має свої жанрові та художні особливості, відповідно тематику і технічне оформлення. Дитяча література підіймає ті ж проблеми, що й уся художня література взагалі. Вона зображає справжню дійсність.

У теоретичному розділі роботи ми розглянули історію формування дитячої літератури. З'ясували, що сьогодні на книговидавничому ринку України збільшилася кількість видавництв, які займаються виданням дитячої літератури для дітей різної вікової категорії. Випуском літератури для дітей займаються не тільки спеціалізовані видавництва, а й універсальні. Дитяче книговидання характеризується стрімким зростанням найменувань книг, багатим жанровим розмаїттям, створенням видань для дітей оригінальної матеріальної конструкції, вражаючим художнім оформленням.

Подали типологічний аналіз літератури для дітей. Виокремлюють такі різновиди дитячих книг з урахуванням читацької адресності: пізнавальну, художню, навчальну художню літературу. Також видання поділяють за такими ознаками: за обсягом, за ознакою складу, за матеріальною конструкцією, за періодичністю, за віковою категорією. З'ясовано художні видання є найбільш поширеним видом книг у дитячій літературі. В процесі пізнання світу, дитина змалечку звертається до казок, віршів тощо. Згодом починає читати оповідання і повісті, а в середньому і старшому шкільному віці — різножанрові романи, серії книг тощо.

Проаналізували сучасні перекладні літературно-художні видання в контексті літератури для дітей і можемо сказати, що розвиток сучасної перекладної художньої дитячої книги має великі перспективи. Адже в Україні зростає кількість видавництв, які займаються випуском такого виду літератури для дітей та відповідно зростає кількість найменувань книг.

В процесі написання роботи ми з'ясували, що основними особливостями роботи редактора над літературно-художніми творами є вміння оцінювати рукопис з точки зору фахівця (об'єктивно) і читача (суб'єктивно). Редактор, при оцінці рукопису зі сторони фахівця, ретельно аналізує такі аспекти: задум автора, тематику і сюжет, дає оцінку головних і другорядних героїв, художніх деталей. При оцінці рукопису зі сторони читача — цікавість твору, емоційне навантаження написаного тексту.

Ми окреслили специфіку роботи редактора над перекладними літературно-художніми виданнями і зробили висновок, що випуск у світ якісного перекладного літературно-художнього видання залежить від плідної співпраці і перекладача, і редактора. Перекладач для найбільш точного і чіткого перекладу рукопису повинен мислити, як автор і відчувати мовні особливості твору. Редактору варто перевірити чи справді переклад повністю відтворив оригінал.

Для здійснення якісного мовностилістичного аналізу дитячого твору редактором необхідно враховувати загальноприйнятні критерії норм

редагування — точності мовлення, логічності, ясності, чистоти, виразності, різноманітності та естетичності. А також специфічні норми редагування, які редактор використовує виключно при правці дитячих творів — стилістична та синтаксична організація тексту, наявність і рівень організації заголовка, мова твору, яка сприяє розвитку дитини, відповідність психологічним особливостям вікової категорії читачів.

Для випуску якісного дитячого перекладного видання необхідно враховувати специфіку дитячого мовлення. Зокрема, властивість дітей у мові фонологічних та граматичних моделей модифікації, okazіоналізмів тощо. Тому при перекладі дитячого твору варто керуватися принципами пристосування тексту з метою відповідності для дитини та сюжету, характеристик і мови до рівня сприйняття дитини і її читацьких можливостей.

У практичному дослідженні ми здійснили аналіз мовностилістичного оформлення видань «Веселі Роджерси та Примарний галеон» Дж. Даддл, «Любі казочки для найменшеньких» Л. Бардуль, «Джуді Муді йде до коледжу» М. Макдоналд. На наш погляд, дитяче видання «Веселі Роджерси та Примарний галеон» відповідає віковій категорії читачів. Мові твору властиве вживання простих речень з двома і більше присудками. Частим є використання діалогів, запитальних і окличних речень. Тональність твору весела без негативних героїв.

Мова дитячого видання «Любі казочки для найменшеньких» виконує таку важливу функцію, як збагачення словникового запасу маленького читача. Мова і стиль аналізованого видання відповідає віковій категорії дитини. Мова твору різноманітна: широке використання іменників і прикметників сприяють розвитку образного мислення; дієслова створюють «мелодику тексту», тому дитині цікавіше поринати у світ невідомого.

Мовностилістичне виконання художнього твору «Джуді Муді йде до коледжу» для дітей від 6 до 9 років, є досить цікавим. Автор використовує значну кількість простих речень для легкого сприйняття тексту читачем,

використовує повторення, епітети, метафори, гіперболи та інші стилістичні фігури для збагачення мови.

На основі проведеного аналізу подали перелік рекомендацій щодо вдосконалення мовностилістичного оформлення дитячого видання: вживання простих речень, уніфікація елементів твору, відповідність змісту віковій категорії читача, використання фразеологізмів і okazіоналізмів, пояснення невідомих понять тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. А-ба-ба-га-ла-ма-га : сайт. URL: <https://store.ababahalamaha.com.ua/> (дата звернення: 03.02.2020).
2. Бабич Н. Д. Основи теорії і практики перекладу. Чернівці : Рута, 2003. 103 с.
3. Бардуль Л. Любі казочки для найменшеньких. К. : КМ-Букс, 2015. 96 с.
4. Белова А. Д. Мовні картини світу: принципи та складові. *Проблеми семантики слова, речення та тексту* : зб. наук. пр. 2001. Вип. 7. С. 26–30.
5. Боднар А. М. Мова дитячих літературно-художніх видань низької цінової категорії (на прикладі продукції видавництва «Махаон-Україна», «Навчальна книга — Богдан», «Арій»). *Обрії друкарства*. 2015. № 1 (4). С. 7–16.
6. Вернигора О. М. Книжкові видання для найменших читачів : проблеми і перспективи. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2008. Т. 31. С. 49–54.
7. Вернигора Н. М. Особливості літературного редагування творів для дітей. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія : Журналістика. 2010. Вип. 17. С. 50–53.
8. Вернигора Н. М. Українські дослідники періодики та книговидання для дітей. *Українське журналістичнознавство*. 2013. Вип. 14. С. 80–86.
9. Видавництво «Ранок» : сайт. URL: <https://www.ranok.com.ua/> (дата звернення: 03.02.2020).
10. Видавництво «Рідна мова». URL: <https://ridna-mova.com/> (дата звернення: 03.02.2020).
11. Видавнича група «КМ-Букс». URL: <https://kmbooks.com.ua/> (дата звернення: 03.02.2020).
12. Видавнича група Основа. URL: <http://osnova.com.ua/> (дата звернення: 22.12.2019).
13. Видавничий дім «Школа» : інтернет-книгарня. URL: <https://schoolbook.com.ua/> (дата звернення: 03.02.2020).

14. Видавництво «Навчальна книга — Богдан» : сайт. URL: <https://bohdan-books.com/> (дата звернення: 03.02.2020).
15. Видавництво Старого Лева : інтернет-книгарня. URL: <https://starylev.com.ua/> (дата звернення: 22.12.2019).
16. Гнідець У. С. Всеукраїнський центр дослідження дитячої літератури та підтримки читання. URL: <http://hnidets.at.ua>. (дата звернення 22.12.2019).
17. Гошовський Б. Українська дитяча література. Ч. 2. Від літописних переказів до байкарів XVII–XIX ст. URL: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/r_mowa//strony_ukr01/lit_dziec.htm. (дата звернення: 22.12.2019).
18. Грисюк М. П. Дитяча книга західної України видавництва, особливості, сучасний стан. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. Мистецтвознавство. Архітектура. 2011. № 3. С. 27–29.
19. Даддл Дж. Веселі Роджерси та Примарний галеон. Харків : Ранок, 2019. 160 с.
20. Дитяче арт-видавництво «Чорні вівці». URL: <http://www.books-xxi.com.ua/catalog/chorni-vivtsi/page-all> (дата звернення: 18.01.2020).
21. Дзюбишина-Мельник Н. Розкажу тобі я ще й про те... (Мова дитячої літератури). *Культура слова*. 1991. Вип. 41. С. 62–68.
22. Дзюбишина-Мельник Н. Художній стиль і мова творів для дітей. *Культура слова*. 1992. Вип. 42. С. 85–90.
23. ДСТУ 29–62002. Видання для дітей. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги. [Чинний від 2002.08.01.]. Київ : Держстандарт України, 2002. 22 с.
24. ДСТУ 3017–2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. [Чинний від 2016.01.07.]. Київ : Держспоживстандарт України, 1995. 19 с.
25. Дитяча література як органічна частина всієї художньої літератури. Тернопільська бібліотека для дітей : веб-сайт. URL: <http://odb.te.ua/1735> (дата звернення: 21.10.2019).

26. Дубічинський В. В. Українська мова. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. 544 с.
27. Єфімова М. П. Виникнення та етапи формування дитячої книги. *Вісник Харківської академії дизайну і мистецтв*. 2012. № 8. С. 12–14.
28. Єфімова М. П. Інтерактивна дитяча книга в Україні: становлення та перспективи. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2013. Вип. 19 (2). С. 259–263.
29. Єфімова М. П. Типологія дитячої книги. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2014. Вип. 20 (2). С. 143–147.
30. Завгородня Л. В. Основи літературного редагування та коректури : навч. посіб. Черкаси : Брама – Україна, 2010. 164 с.
31. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування : практ. словник-довідник журналіста. Львів : ПАЮ, 2002. 576 с.
32. Кизилова В. В. Дитяча література: стан, проблеми, перспективи. *Актуальні проблеми слов'янської філології : міжвуз. зб. наук. ст. / відп. ред. В. А. Зарва*. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2009. Вип. XX: Лінгвістика і літературознавство. С. 236–240.
33. Кіліченко Л. Українська дитяча література : навч. посіб. К. : Вища шк., 1988. 264 с.
34. Кобзаренко А. Дитяче читання: феномен і традиції в ХХІ сторіччі. *Світ дитячих бібліотек*. 2005. № 4. С. 3–7.
35. Козак Т. Б. Особливості художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. Вип. 51. С. 221–223.
36. Коляда Т. Ф., Морозюк І. Є. Основи літературного редагування. Одеса : «АО Бахва», 2005. 76 с.
37. Кравченко О. Л. Типологія видань : навчально-методичний посібник. Луганськ : Альма-матер, 2008. С. 119.
38. Крайнікова Т. С. Змістова культура видання: суть, чинники та критерії оцінювання. *Наукові записки Ін-ту журналістики*. 2011. Т. 44. С. 133–137.

39. Крайнікова Т. С. Сміслова концепція видання: спроба термінологізації поняття. *Наукові записки Ін-ту журналістики*. 2009. Т. 34. С. 20–24.
40. Крайнікова Т. С. Мова художнього твору. К. : Дніпро, 2002. 150 с.
41. Литвиненко О. Криза дитячого читання в контексті національного книговидавання. *Вісник Книжкової палати*. 2009. № 6. С. 6–10.
42. Литвиненко О. Якісні параметри національного книговидавання дитячої художньої літератури. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 8. С. 7–11.
43. МакДоналд М. Джуді Муді йде до коледжу. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 144с.
44. Мацько Л. І., Мацько О. М., Сидоренко О. М. Українська мова. Сучасний довідник. Орфографія, стилістика, граматика, пунктуація. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. 656 с.
45. Миколаєнко Н. Виникнення і розвиток дитячих освітніх видань. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. № 3. С. 211–220.
46. Огар Е. І. Дитячі книги: проблеми видавничої підготовки : навч. посіб. Львів : Аз-Арт, 2002. 160 с.
47. Огар Е. І. Особливості підготовки тексту видань для читачів-початківців. *Наук. зап. Укр. акад. друкарства*: наук.-техн. зб. Львів : УАД, 2000. Вип. 2. С. 93–95.
48. Огар Е. І. Сучасна дитяча книга як національний культурний продукт. *Поліграфія і видавнича справа*. 2014. № 1–2. С. 3–8.
49. Огар Е. І. Сучасна нон-фікшн для дітей: структурні та функціональні характеристики. *Наукові записки УАД*. № 2 (39). С. 41–47.
50. Огар Е. Сучасні пізнавальні видання для дітей: поле для наукових роздумів. *Зб. пр. НДЦ періодики ЛНБ ім. В. Стефаника*. Львів, 2003. Вип.11. С. 556–563.
51. Основні завдання української дитячої літератури (роздуми над проблемою). *Актуальні проблеми слов'янської філології* : міжвузівський збірник

наукових статей / відп. ред. В. А. Зарва. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2009. Вип. XX: Лінгвістика і літературознавство. С. 241–249.

52. Папуша О. Дитяча література як маргінес літературознавчої теорії. До проблеми конституювання об'єктів наукового дискурсу. *Слово і час*. 2004. № 12. С. 20–26.

53. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи : навчальний посібник. Л. : ВФ Афіша, 2006. 416 с.

54. Передирій В. А. Становлення української періодики для дітей: (на матеріалах журналу «Дзвінок», 1890–1914 рр.). *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. 1996. Вип. 3. С. 117–125.

55. Петренко О. Статистика друку сучасної дитячої книги в Україні. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 11. С. 9–15.

56. Потапова А. Є. Дитяча література: підходи та критерії перекладу. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2010. Вип. 49. С. 193–197.

57. Пономаренко Л. Г., Бессараб А. О. Перемоги та поразки української дитячої книги як комунікаційного продукту. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 55. С. 40–43.

58. Серажим К. С. Літературне редагування : навч.-метод. посіб. К. : Паливода А. В., 2012. 142 с.

59. Стадницька Ю. В. Особливості викладу інформації в пізнавальних текстах для дітей (психологічні та когнітивні аспекти). *Стиль і текст*. 2006. Вип. 7. С. 225–231.

60. Стадницька Ю. В. Засоби активізації пізнавальних психічних процесів дитини-читача (на прикладі дитячої публіцистики 20-30-х рр. XX ст.). *Наукові записки*. Вип. 2 (51). 2015. URL : <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-51/42.pdf>. (дата звернення: 21.10.2019).

61. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. К. : Факт, 2006. 344 с.

62. Тимошик М. С. Книга для автора, редактора, видавця : практ. посіб. К. : Наша культура і наука, 2006. 560 с.
63. Тимошик М. С. Редагування текстів за видами видань (навчальні, художні). Друкарство. 2004. № 1. С. 18–22.
64. Тимошик М. С. Як редагувати книжкові та газетно-журнальні видання : навч. посіб. К. : Наша культура і наука, 2012. 384 с.
65. Урбіно : веб-сайт. URL: <https://urbino.com.ua/> (дата звернення: 03.02.2020).
66. Час майстрів : інтернет-магазин. URL: <https://chasmaistriv.com.ua/> (дата звернення: 03.02.2020).
67. Чередниченко О. М. Про мову і переклад. К. : Либідь, 2007. 248 с.
68. Черниш Н. Основи культури видання : навч.-метод. посіб. Львів : Українська академія друкарства, 2013. 144 с.
69. Черниш Н. І. Сучасна типологія енциклопедичних видань: книгознавчий аспект. *Український інформаційний простір*. 2016. № 4. С. 82–92.
70. Читаріум: інтернет-магазин. URL: <http://chitarium.com/uk/> (дата звернення: 18.01.2020).
71. Швецова-Водка Г. Документознавство : навч. посіб. К. : Знання, 2007. 398 с.
72. Швецова-Водка Г. М. Типологія книги. К. : Кн. палата України, 1999. 68 с.
73. Шкурятяна Н. Г. Сучасна українська літературна мова : навч. посіб. К. : Літера, 2000. 300 с.
74. Ющук І. П. Вступ до мовознавства : навч. посіб. К. : Рута, 2000. 324 с.
75. ArtBooks: сайт. URL: <https://artbooks.ua/> (дата звернення: 18.01.2020).
76. Nebo Booklab Publishing: мистецька книгарня. URL: <https://nebobookshop.com.ua/publisher/Nebo-Booklab-Publishing> (дата звернення: 18.01.2020).
77. #книголав : сайт. URL: <http://knigolove.com.ua/> (дата звернення: 22.12.2019).

ДОДАТКИ

Рис. 1. Аспекти перекладу для перевірки редактором

ЕТАПИ РЕДАГУВАННЯ ПЕРЕКЛАДНОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ТЕКСТОМ
ОРИГІНАЛУ ТА ПЕРЕКЛАДУ
- 2.ЗВІРЕННЯ ТЕКСТУ ПЕРЕКЛАДУ
З ВИХІДНИМ ТЕКСТОМ
- 3.ВНЕСЕННЯ СМИСЛОВИХ І
СТИЛІСТИЧНИХ ПРАВОК
- 4.ПОРІВНЯННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО
ТЕКСТУ З ЙОГО НОВИМ
ВАРІАНТОМ

Рис. 2. Етапи редагування перекладної дитячої літератури

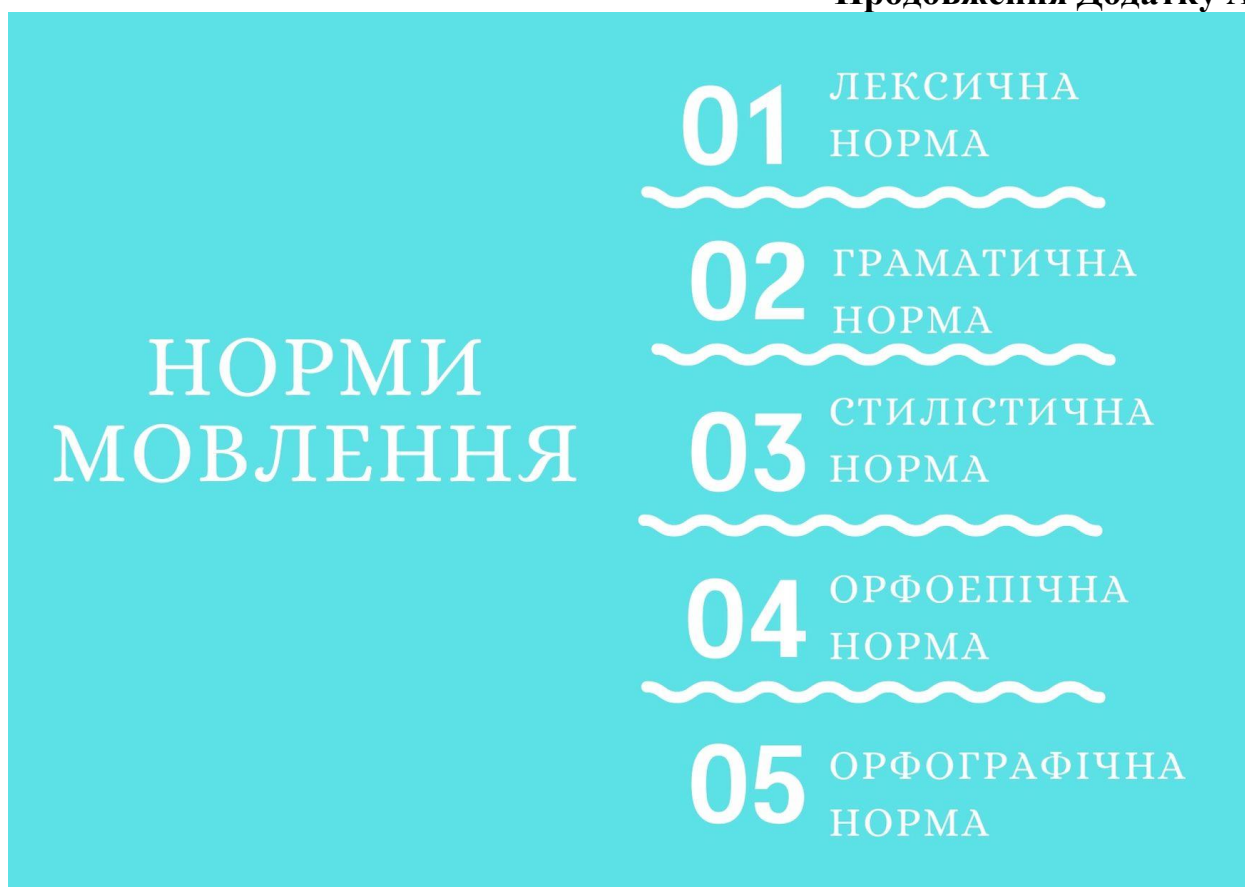

Рис. 3. Мовні норми

Продовження Додатку А

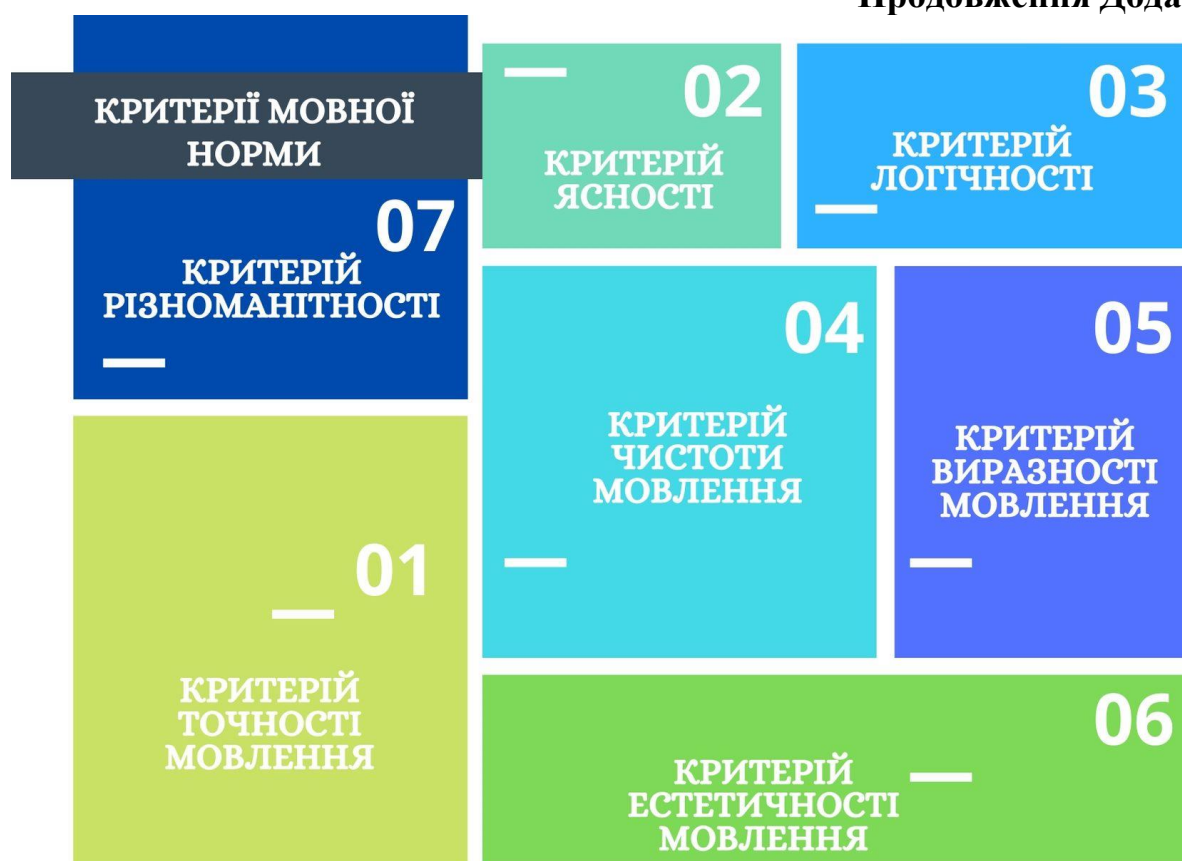

Рис. 4. Критерії мовної норми

ПРИНЦИПИ ПЕРЕКЛАДУ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ

1.ПРИСТОСУВАННЯ ТЕКСТУ
З МЕТОЮ ЗРОБИТИ ЙОГО
ВІДПОВІДНИМ І КОРИСНИМ
ДЛЯ ДИТИНИ

2.ПРИСТОСУВАННЯ
СЮЖЕТУ, ХАРАКТЕРИСТИК
І МОВИ ДО РІВНЯ
РОЗУМІННЯ ДИТИНИ І
ЇЇ ЧИТАЦЬКИХ
ЗДІВНОСТЕЙ

Рис. 5. Принципи перекладу творів для дітей

Оправи аналізованих видань для дітей

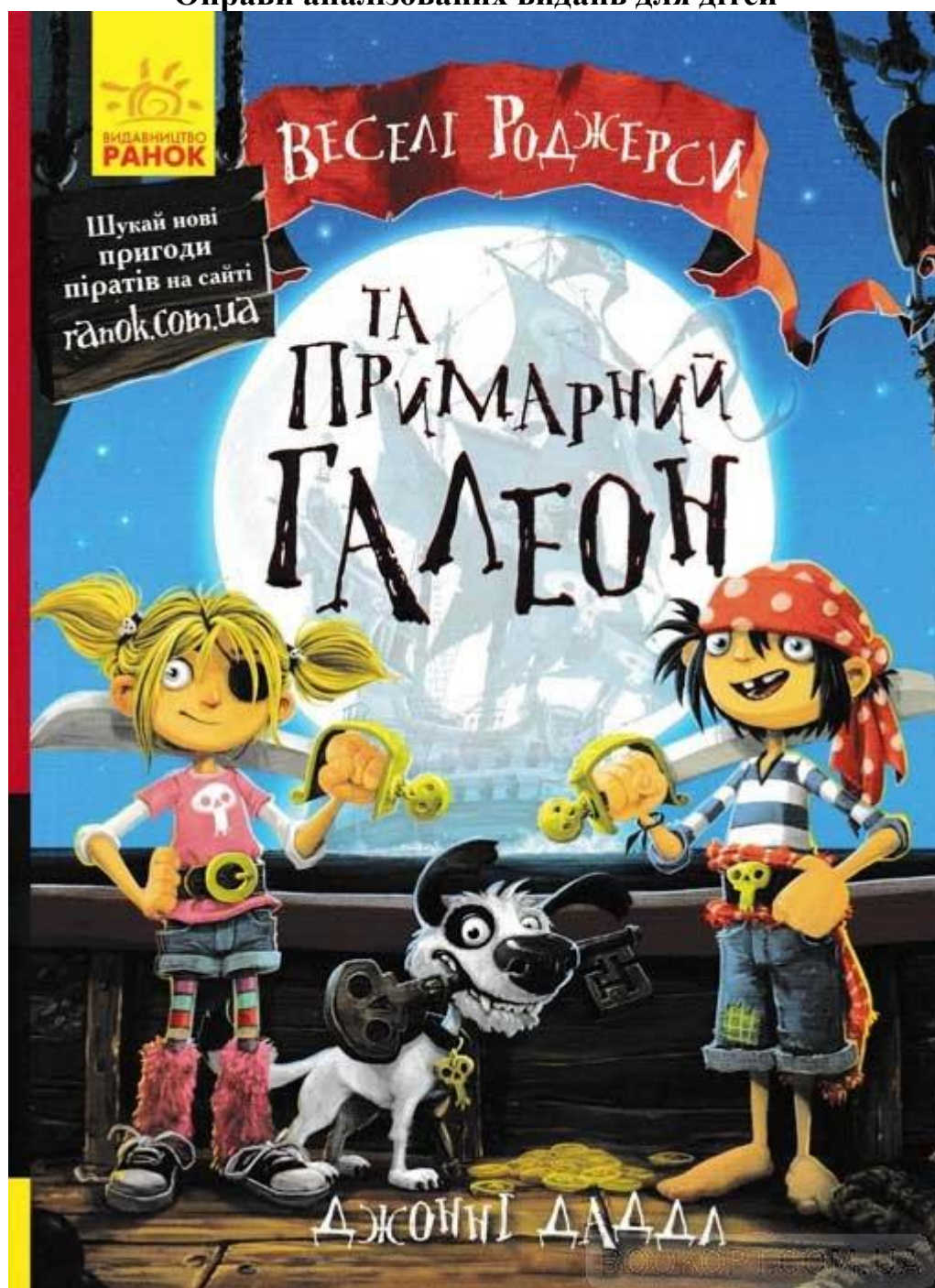

Рис. 1. Оправа видання «Веселі Роджерси та Примарний галеон»
Дж. Даддл

Рис. 2. Оправа видання «Любі казочки для найменшеньких»
Л. Бардуль

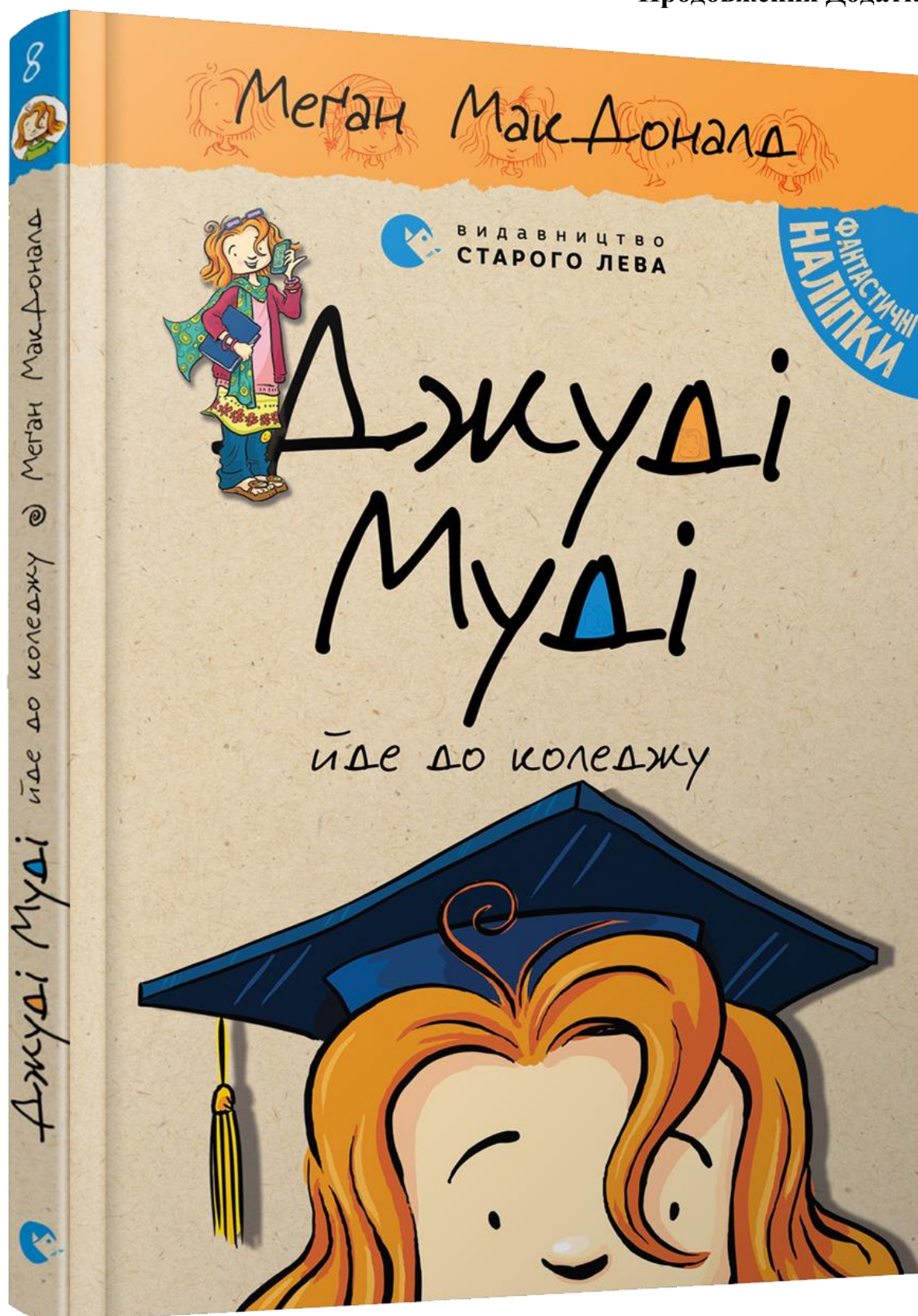

Рис. 3. Оправа видання «Джуді Муді йде до коледжу» М. МакДоналд

Власник документу:
Юлія Зубик

Дата перевірки:
19.06.2020 13:08:27 EEST

Дата звіту:
19.06.2020 13:15:15 EEST

ID перевірки:
1004145265

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100004381

Назва документу: Гнатюк, В-41 для перевірки 2

ID файлу: 1004157731 Кількість сторінок: 51 Кількість слів: 11150 Кількість символів: 86608 Розмір файлу: 1,011.92

35.3% Схожість

Найбільша схожість: 9.82% з джерело https://kursoviki.com.ua/bd_gumanitarnyye/article_post/3876-kursova-robota-oso...

35.1% Схожість з Інтернет джерелами 159 Page 53

0.48% Текстові збіги по Бібліотеці акаунту 2 Page 54

1.82% Цитат

Цитати 28 Page 55

Не знайдено жодних посилань

0.47% Вилучень

Джерела менше, ніж 8 слів автоматично вилучено

0.44% Вилучення з Інтернету 2 Page 56

0.19% Вилученого тексту з Бібліотеки 5 Page 56

Підміна символів

Заміна символів 1224

Рецензія на дипломну роботу
«Мовностилістичне оформлення сучасних літературно-художніх
перекладних дитячих видань»
студентки IV курсу відділення комп'ютерних та видавничих технологій
Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола
Гнатюк Лілії Володимирівни

Актуальність теми дипломної роботи Гнатюк Лілії зумовлена пріоритетністю напрямків роботи видавництва. В опрацюванні редактором видань такого виду одним із найважливіших чинників є мовностилістичне оформлення тексту книги. Саме робота редактора над мовою і стилем видання для дитячої аудиторії взята студенткою за основу дослідження.

Дипломна робота присвячена вивченню особливостей мовностилістичного оформлення сучасних літературно-художніх перекладних дитячих видань. На основі широкого фактичного матеріалу простежено історію формування і розвитку дитячої літератури. Здійснено типологічний поділ видань для дітей. Визначено місце сучасних перекладних літературно-художніх книг у контексті дитячої літератури. Описано роботу редактора над перекладними літературно-художніми виданнями. Окреслено специфіку мовностилістичного оформлення творів дитячої літератури. З'ясовано особливості мовностилістичного оформлення перекладних дитячих видань. Ґрунтовно проаналізовано особливості роботи редактора над мовою і стилем сучасних літературно-художніх перекладних дитячих книг на прикладі видань «Веселі Роджерси та Примарний галеон» Дж. Даддл, «Любі казочки для найменшеньких» Л. Бардуль, Джуді Муді йде до коледжу» М. МакДоналд. На основі проведеного дослідження сформульовано рекомендації щодо вдосконалення мовностилістичного оформлення дитячих видань.

У праці наявні висновки, список використаних джерел (77 позицій) та вдало підібрані додатки.

Як основні використовуються методи узагальнення, аналізу та класифікації.

Дослідження вирізняється самостійністю суджень, хоча деякі з них є недостатньо аргументовані. Окрім того, практичний матеріал третього розділу містить недостатню кількість логічних висновків.

Дипломна робота Гнатюк Лілії відповідає основним вимогам, що ставляться до дипломних праць, і може бути представлена до захисту перед Державною екзаменаційною комісією. Заслуговує позитивної оцінки.

Рецензент:

к.ф.н. Вишневська Г. Б.